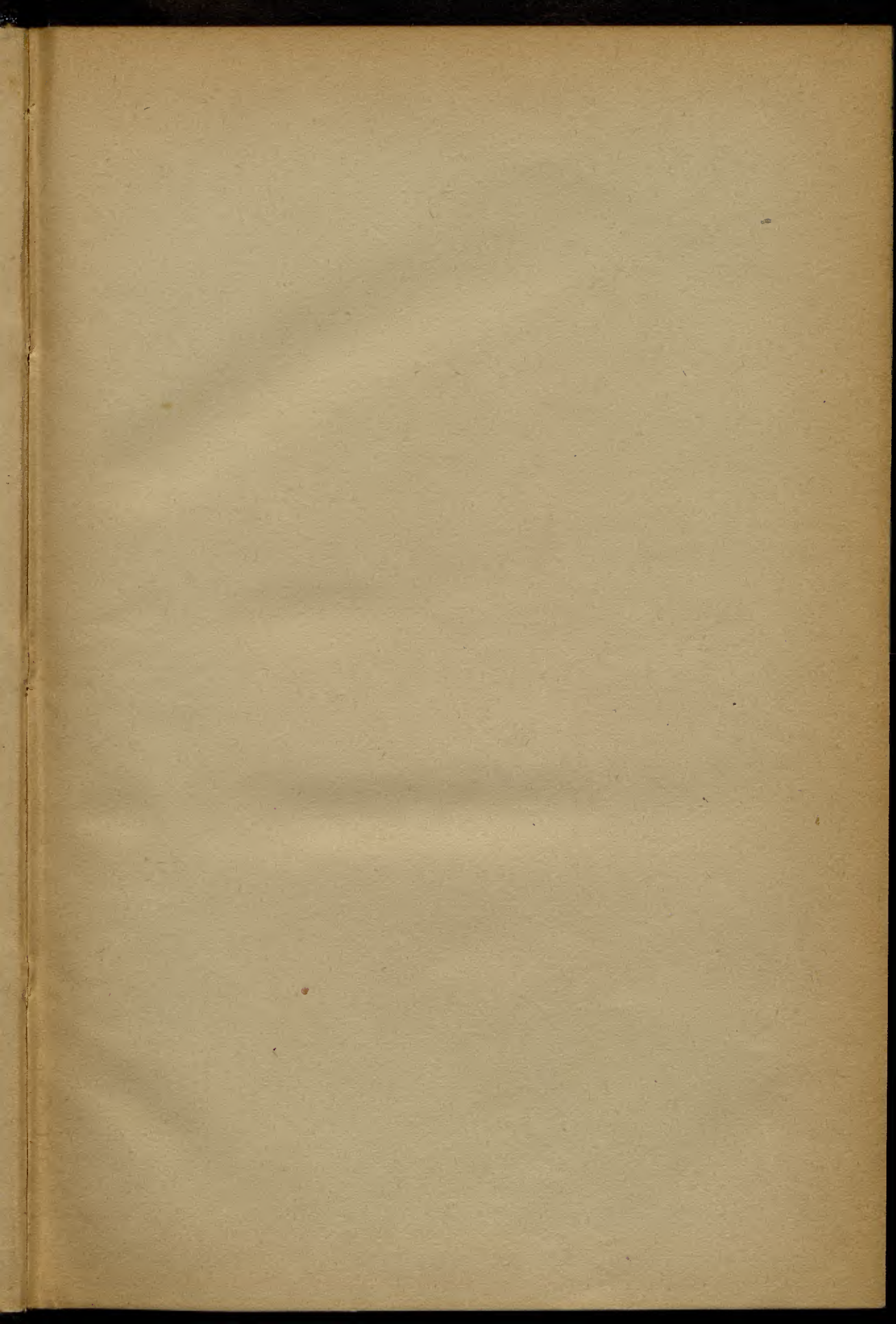

762

L I.5

Մ Ի Օ Մ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԱՐԳԱՅԻՆ, ԲԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԴՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՄԻՆԵՐԱՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԵՄ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1868

ԱՆՈՒԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՑ

Ամեն. Տ. Տ. ԵՍՏՅԻ Սրբազան Պատրիարք (3 օրի.) :
" Կարապետ Արքեպիսկոպոս :
" Յակոբ Սրբեպիսկոպոս (2 օրի.) :

ԱԼԻՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼ

Տէր Յովնէի աւագ քահանայ Կրտսեանց :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՒՅ

Աշգեան մահտեօի Յակոբ աղա :
Գրիգորեան Սարգիս էֆէնտի :
Գ. Եռսուֆեան Աղէքսանդր աղա :
Չաքիեան Կարապետ աղա :
Խաչատեան մահտեօի Յակոբ աղա :
" Ահմայ Աղգափրական Ընկերութեան :
Հոյսմեան Միգրան աղա :
Հալաճա Ճիվանի Գրիգորեան :
Յակոբեան Թադէոր աղա :
Ճէվանիքեան Գառնիկ աղա :
Նիկողայոսեան Յարութիւն էֆէնտի :
Պօղոս աղա Բէլաբօֆ :
Սեդրոսեան Գարրիէլ աղա :
Սէֆէրեան մահտեօի Պօղոս էֆէնտի :
Տէր Գառնիգեան Ղազարոս աղա :

ԱՆՏՈՒՔ

Քէօսէեան Սարգիս աղա Արապիկեցի :
ԱՍՏԲԱԶԱՐ
Եղիտեան Մնացական աղա :
Թապալեան մահտեօի Խաչատուր աղա :
Կօրիքեան մահտեօի Սահակ աղա :

ԱՖԻՕՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ

Վարդեան Գրիգոր աղա :

ԲԵՐԻԱ

Դէր. Առաջնորդ Մկրտիչ վարդապետ Տիգրանեան :
Աճէմեան Մկրտիչ աղա :
Բրուտեան մահտեօի Մանաս աղա Արապիկեցի :
Գալչենձը Յովնէփեան Գրիգոր աղա :
Գալստիճեանց Օհան աղա Յամթեցի :
Եկաւեանց Էղբարձ Վեղոս աղա Արապիկեցի :
Թիւֆէնիճեան Մկրտիչ աղա Յամթեցի :
Ղարապիւլեան Մինաս աղա Արապիկեցի :
Մահտեօի Պօղոս աղա Թէրզի պաշեան :
Շահվէրիլեան մահտեօի Աստուածատուր աղա :
Սաղաթիլեան մահտեօի Կարապետ աղա Արապիկեցի :
Ստեփանեան Ղազարոս էֆէնտի :
Տէր Գրիգորեան մահտեօի Կարապետ աղա :
Տէր Խաչատուրեան մահտեօի Սարգիս աղա :
Տէր Կարապետեան Սարգիս աղա Յամթեցի :
Տէր Մարգարեան մահտեօի Նիկողոս աղա :
Տէր Յակոբեան վարդապետ աղա Յամթեցի :
Տէր Մահտեօի մահտեօի Յօհաննէս աղա :
Քիւրքճիանօֆ Յովաննէս էֆէնտի :

ԳԱՆԶԱԿ

Արժ. Յակոբ վարդապետ տէր Աւետիքեան :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Արժ. Բառնաբաս վարդապետ տէսու :
Թէրզիպոլեան Թարոս աղա :
Գօրանճեան Գէորգ աղա :
Գօրեանեան Յակոբ աղա Տիգրանափրայի :
Խալէնտեան Գրիգոր աղա Կարթիկ :
Խալէմբեան մահտ. Յարութիւն աղա Մաղմիկեցի :
Կարապետ աղա Գէորգ Պօրթեցի :
Կարաճեան Գէորգ աղա Չմբիլգէկի :
Մանուտեան Ռաֆայէլ աղա Մաղմիկեցի :
Ռուստումտէր Ընկերութիւն :
Սատաղեան Մարտիրոս աղա Իւրքճի Մաղմիկայի :

Մկրտումեան Մարտիրոս աղա Տիգրանափրայի :
Փաստրեմաճեան Սարգիս աղայէ Նուէր դպրոցական
աշակերտեց :
Փիլիպոսեան Գաբրիէլ աղա Մաղմիկեցի :

ԵԳԻՊՏՈՍ

Արժանապատիւ Մկրտիչ վարդապետ :
" Կարապետ վարդապետ :
Գալթայեան մահտեօի Նէմզուր օրիորդ Պօրթեցի :
Լազարով Սիմէն աղա Չմիւռնացի :
Կարապետեան Պօղոս էֆէնտի :
Նուէր Խորէնեան վարժարանի :
Ուսմիկեան Գէորգ Պէյ :

ԵՐԶՆԿԱՅ

Քիւրտ օղլուեան մահտեօի Գրիգոր աղա :

ԵՐՈՍԱՆԷՄ

Վոմափայլ Նապիֆ Փաշայ կառավարիչ քաղաքիս :
Լիւս Ժաշայ :
Արժանապատիւ Վրժանէս վարդապետ :
" Պէտրոս վարդապետ :
" Յովհաննէս վարդապետ :
" Եղիշէ վարդապետ :
" Խաչատուր վարդապետ :
" Կիրակոս վարդապետ :
" Ներսէս վարդապետ :
" Երեմիա վարդապետ :
" Աստուածատուր վարդապետ :
" Փիլիպոս վարդապետ :
" Խղնատիս վարդապետ :
" Խորէն վարդապետ :
" Սեբաստի վարդապետ :
" Թադէոս վարդապետ :
" Բարդուղիմէոս վարդապետ :

Սարկաւաք Բարսէղ Բաղիշեցի :
" Գէորգ Չմիւռնացի :
" Գաբրիէլ Վանցի :
" Յարութիւն Ա. Կէօրիլիճեան Պօրթեցի :

Տիւրքոս Խաչատուր Բեթլիճէմի :
Անգղիայ Հիւպ. Mr. N. Moore, Consul d'Angleterre.

Դ. H. Peterman Gérant du Consulat de la
Confédération de la l'Alleman du Nord à Jérusa-
lem.

Գաղղիայ Ենգէնուր Հիւպ. Mr. E. de Barère, Con-
sul Général de France.

Գաղղիայ Հիւպատոսարանի քարտուղար, Mr. F. Rou-
gon, Chancelier du Consulat de France.

Խաչատուրեան Յակոբ աղա :
Մուլաֆեան Կարապետ աղա :
Մուրտեան Բաբալ Յակոբ աղա (2 օրի.) :
Ռուսիոյ Հիւ. Mr. André Kartzoff, Consul de Russie.
Սպանիոյ Հիւպ. Mr. Louis Dodic, Consul d'Espagne.

ԵՂԵՍԻԱ

Գալանտարեան մահտեօի Գրիգոր աղա Ակնցի :
Լուսաւորաբան ընկերութիւն :
Լուսաւոր. ընկ. գիշերային ուսանողք :
Պրոմաճեան մահտեօի Պաղտատաբ աղա :

ԵՐԵՒԱՆ

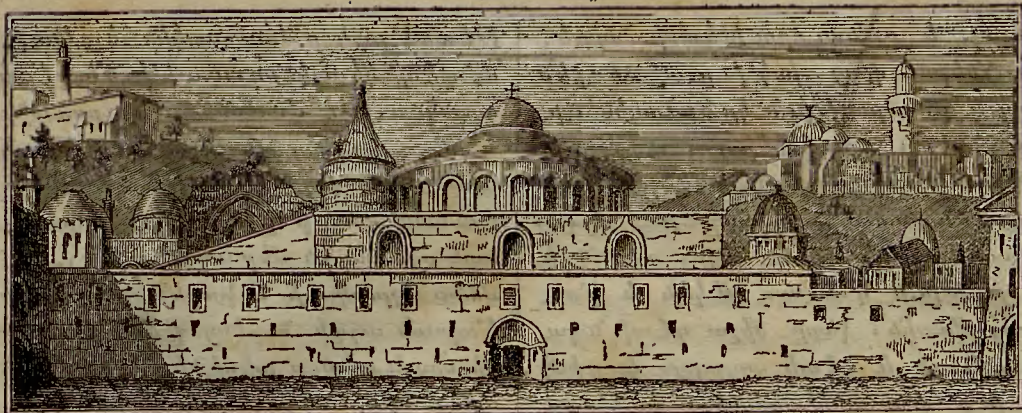
Տէր Յովնէի քահանայ Մէլիեանց :
Քէրիմի մահտեօի Եղիազար աղա :

ԵՒԴՈՒՅԱ

Առաջնորդ Եւդոսիոյ արժ. Յակոբ վարդապետ :
Չապերթիւնեան Գրիգոր աղա :

ԶՄԻՒՌԵԱ

Տէր Յակոբ քահանայ Պաղտատեան :
Աղաճանեան Ստեփան աղա :

ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 1.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՅՈՒՆԼԱՐ 31.
1868.

ԱՅԳԵՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Նոր տարւոյս հետ մուտ գործելով Սիսի տարեկան երրորդ նոր շրջանին մէջ՝ պարտք կը համարինք առ վայր մի կանգ առնուլ ապագայի նախադրան սեմոց վրայ և լըջմտութեամբ խորհրդ դածել: Վասն զի, եթէ նոր տարին կառնորութիւն ունի գահայից վրայ բազմած աթոռակալի և միանգամայն անյարկ աղքատի համար, գերդաստանի աշխատասէր հօր և զաւակներով շըրջապատուած մօր համար, եթէ կարելորութիւն ունի գաւաղանին յեցած ու գէպի գերեզման խոնարհած ծերունայ և ապագայի յոյսեր անուշա՛նող ու գէպի աշխարհի փոթորիկները գիմնդ երիտասարդի համար, ոչ պակաս կարեւորութիւն ունի նոր տարին ազգի սպասաւորութեանը նուիրուած

գրիչներուն համար: Պարտք կը համարինք խորհրդածել վասն զի երբ կը տեսնենք որ օրերը կը թուին, տարիները արագ արագ կը սահին, ազգեր կանկանին, ազգեր կը կանգնին, սերունդներ կ'աւաւերուն և սերունդներ կը նուազին, խորին մտածութիւն մը կը պաշարէ զմեզ: Կը գիտենք հինը և նորը, կը բանանք հանուր մարդկային ազգի սրտմագիլը, և ակներեւ կը տեսնենք, որ ժամանակը, յաւիտեան կանուլթեան այս շարժուն զաւակը, տիւեգերաց ստեղծագործութենէն ՚ի վեր, մի կողմէն կը կործանէ անընդհատ և միւս կողմէն կը կանգնէ, ազգեր, սերունդներ և տէրութիւններ: Իւր ձախ ձեռքէն մահ և աւերմունք կը թափին թմրածներու, ծոյլերու, ապականուած

ներու և բռնաւորութեամբ արեւ-
ցածներու վրայ . իսկ իւր աջ ձեռքէն
լոյս և բարօրութիւն կը ծաւալին ար-
թուններու , ուշիմներու , աղղաշէն-
ներու և մարդկային կատարելութեան
վեժ նպատակին գիւնդներու վրայ :
Թագ , պատկ , սարձանք , անուն և
գայութիւն կ'առնու մեկէն և կ'ու-
տայ միւսին : Ներք միշտ դէպի նորո-
գութիւն և դէպի արշալոյս կը գիւն-
ը և իւր հետ չնեթացողները կը թողու-
խաւարի և մթութեան մէջ , և կամ
կը ծերացնեն , կը փոշխացնեն և գերեզ-
մանի կը մատնեն : Եղբեր կ'անցնին , աղ-
գեր կու գան և ժամանակը անաշառ
կը շարունակեն իւր դատաւորանք : Ո՛վ
կործանեց Սարգստանի , Քաղգէտի ,
Հայաստանի և այլ վաղեմի թագա-
ւորութիւնները : — Եւրոպայի : Ո՛վ
կործանեց Ալեքսանդրութիւն-
նը , զոր վերստին կանգնեց Բղէքսանդ-
րը : — Եւրոպայի : Ո՛վ կործանեց այն
այս թագաւորութեանց աւերակներ-
ուն վրայ բարձրացած հռոմէական
պետութիւնը , զոր առաւել հռոմէա-
կան աշխարհքան թէ պետութիւն մարթ-
եր կոչել : — Եւրոպայի : Ո՛վ բարձ-
րացոյց այն հռոմէական պետութեան
աւերակներուն վրայ Փրանկաց , Վեր-
մանաց , Մեթիս Սաքսոնաց և այլ նոր
ազգաց տէրութիւնները : — Եւրոպայի
Ժամանակը : Եւրոպայի Ժամանակի ճար-
տար ձեռքերն են , որ մինչեւ յայսօր
կ'աւերեն և կը նորոգեն , կը փոշխացնեն
և նոյն փոշին կը հանեն նորոգու-
թիւն , կենդանութիւն , շարժումներ և
յառաջնապայծառութիւն : Ո՛րք մեր աղ-
գը : Պարտք կը համարինք , Ժամանակի
նոր ջրմուխ և նոր ապրելոյն հետ , այն
հարցման վրայ խորհողածել : Երբեք
Ժամանակի ձախ ձեռքին և կամ կոր-
ծանման հարուածին տակ , թէ աջ
ձեռքի հովանաւորութեան և շինու-

թեան : Երբեք Ժամանակին հետ կը գի-
մէ դէպի վերակենդանութիւն և դէպի
արշալոյս , թէ Ժամանակը կը յառաջ-
և ինքը կը մնայ անցելոյն մթութեան
և մահուան սուտ երեսուն տակ : Ի՞նչ
պատասխան և ի՞նչ ծայրեր կը բարձրա-
նան այս մասին մեր ազգի մէջն : — Ո՛-
մանք Եւրոպայի և խորենապաշտ նման
կողման ազգի ներկոյ վիճակը , վասն
զի միայն ասուր ասիւրներ կը տեսնեն ,
այն է նիւթական և բարոյական տիւ-
րութիւն ազգային կեդրոնական վար-
չութեան , պարագայութիւն գա-
ւառական վիճակաւորութեան , ազա-
տութիւն և ազգաւորութիւն Ժողովր-
դեան , և առհասարակ անտէրէն-
թիւն և անխնամակալութիւն : Ո՛մանք
ուրախութեան փողեր կը հնչեցնեն ,
վասն զի միայն ուրախական երեսօթ-
ներ կը նշմարեն , ամենափոքր խլրտման
մէջ հակադէմ քայլեր կը դիտեն : Սահ-
մանադրութեան լոկ անուամբ՝ Սահ-
մանադրական ազգաց սարձանք կը
սարձին , նախակրթական դպրոցներու
մէջ համալսարանական ուսմունքներ և
գիտութիւններ անցնել կ'երազեն , և
առհասարակ ամեն փոքր բաներու վրայ
խորշորացուցող կընային : Ո՛մանք (և այն
մեծ մասամբ) ոչ այս են և ոչ այն , այլ
բոլորովին անաւորներ և անշարժ , սրնք
ոչ ողորպու Ժամանակ կողման և ոչ փող-
հարկանելու Ժամանակ կը կայաւեն :
Իսկ ոմանք ոչ եղբակն և քականներ են
և ոչ ուրախութեան փողահարներ , սու-
կայն և ոչ անաւորներ : Կողման ա-
ռանց յուսահատելու , կ'ուրախա-
նան առանց յափշտակուելու : Երբի
վերքերը կը վնեն և կը ջոշափեն , բայց
կը ջանան ապաքինել և ոչ թէ անոյտ
կոծել : Երբի սթափումն կը տեսնեն և
կ'ուրախանան , բայց չեն յափշտակուիր
վասն զի յառաջադէմ ազգերու հետ
համեմատելով՝ շատ փոքր բան կը

համարեն . իսկ անտարբերութիւնը
խաղաղ կ'աւանդէ . որ միայն անսիրտնե-
րու և անկենդաններու սեպհահանու-
թիւն է : Յաւաստաւորութիւնը թե-
րահաւատութիւն կը ճանաչեն , իսկ
ամենափոքր բանի համար ծափահա-
ղութիւնը թեթեւամտութիւն և չը-
տեսութիւն : Այս վերջիններու ըն-
թացքը մենք օրինաւոր կը համարենք ,
վասն զի ազգի թերութիւնները տե-
սած ժամանակ չեն մոռնար խոր զննել
և հետեւանքները ազգի տաղաւթակիր
անցելոյն մէջ նշմարել , և յառաջագի-
մական ցոյցերը տեսած ժամանակ ա-
ռաւել քաջարեւելու և առաջնորդե-
լու կը ջանան , քանի՜ շողքորթերու
և չափազանց դժուարներով սրտորեւն-
քը անցելոյն մէջ յաւելեց տահմա-
նադրութեան խնդիր , Վժիռածնի կա-
թողիկոսութեան և Սոյի և Վրժամարտոյ
աթոռներու խնդիր , տաւաշնորդական ,
վանական , դարձեցական խնդիր և աղ-
գային արուց և մատակարարութեան
խնդիր : Այս յուզումը , մեր ազգի նը-
կատմութե յառաջագիմութեան նշան էր
ժամանակի պահանջու մէն ծնած : Բայց
այս յուզած խնդիրները կրակաւոր
մնացին անցելոյն մէջ և կրակաւոր
աւանդուեցան ներկային , մինչդեռ եւ-
րոպական ազգաց մէջ մեծամեծ խն-
դիրներ՝ սակաւ ժամանակի մէջ յու-
զուեցան և կատարուեցան : Սակայն այս
անկատարութիւնը եւս ոչ թէ յետա-
դիմութեանն այլ ազգի անձեռնահա-
սութեան նշանն է : Սակայն զի յուզած
խնդիրները յառաջ վերելու գործու-
ղութեան մէջ Չնչխաղաղեւր առաւել
չաւան , քան թէ հաստատ կամբով և
զգայուն արտով Յարաբեառութիւնը : Ինչ-
է այս ազգային դանդաղութիւնը , ե-
թէ ոչ իւր բարոյական և նիւթական
պիտանութենէն : Բայց մեր է այս առ-
կարութեան տրամար . Տգիտութեան մէջ :

Այս է տահմաւոր ազգի ամենամեծ
թշնամին , որ շինականի պարերը կը
դարձնէ աղքատութեան և սարկու-
թեան շղթային մէջ , քաղաքացւոյն
ձեռքերը կը պարունէ օտարամտութե-
նիկչտութեան և շողքորթութեան
մէջ : Այս թշնամին է որ դիւրութեամբ
չատերը կը պատրէ և կը փոխիոյն ազգի
չահը իւր անձնականին զոհել և մեծա-
մեծ վնասներու առիթ տալ , մտտի
փառաց և հանդիմութեան յուսով
շարժիլ և ճշմարիտ փառքէ դնիլ : Այս
թշնամին է , որ արեւտիկայ եղբայրները
կրարու դէմ կը յագուցանէ , ուղիտը
հական և եկեղեցական միմեանց դէմ
կը դրդուէ , որոնք առանց իրարու լե-
զու և միտք հասկնալու տարկներով
մեկըմէկ կը քարկոծեն : Այս թշնամին
է , որ մարդը անտարբեր կ'ընէ իւր
ամենամեծ և նախկին արարտուց
արժանաւորութեան և իրաւանց հա-
մար : Առտի և կը հետեւի , որ դա-
րեքով ագիտութեան մասնուած և
նոր սթամիոզ ազգ մի չէ կարող մեր
ազգիներկայ վիճակէն տարբեր վիճակ
ուսնելու : Գլխի կարող է երբեմն լոկ
եռանդով յաւելլ , տոնտուլ , վաղլու-
ղել և յառաջել , բայց առանց գիտութե-
ան կարող չէ յարատեւել : Երբե-
րու եռանդը գեղեցիկ բոն է , բայց
յարատեւ ջերմութիւնը գիտութեան
մէջ է : Գիտութեան կ'ըսենք , ոչ թէ
լոկ քանի միջոցով և ուղեանց , այլ
գիտութեան իրաւանց և արարտուց
գիտութեան ժամանակի կամ դարու
ոգուցն , գիտութեան յառաջագիմ
ազգաց ընթացիկ և ըրած ինքնութեն ,
գիտութեան առաւաճային և մարդ
կային ճշմարիտ և յաւիտեական օրի-
նաց , միով բանիւ գիտութեան կա-
տարեւելեանց և ազգայնորենն առ-
ընելու մէջ ազգաց : Եւս թշնամին
թէ թէ մեր ազգային Վարդութեան

վիճակը տարտամ է, եթէ շատ կենսական խնդիրներ կը յուզին և կիտա կատար կըմնան, եթէ փոքրիկ մարդիկ և փոքրիկ կիբքեր մեծամեծ խոչընդոտներ կը յարուցանեն, այս նշան է, որ մեր ազգը մեծ մատամբ ագէտ է, և գիտնոց շատերուն հմուտ թիւնն եւս հիմնուած է սուտ գիտութեան վրայ, որ զմարդ կը հպարտացնէ և իւր եղբորէն և ազգի շահէն կը բաժնէ, և ոչ թէ Պարսուց և Սիրոյ վրայ, որ կը յողէ, կը միացնէ եւ մասնաւոր ընդհանուրին կը զոհէ: Ազգեր կան, որ այսօր իրենց զինուորները, թնդանոթները և գանձերը կը համրեն իրենց ասպադայի ասպհոփութեան համար. բայց ազգեր եւս կան, որոնք իրենց երկրի ճշմարիտ և հիմնական պիտանեացի ազգի անդամներու ըլտաւորութեան մէջ կը տեսնեն և ոչ ուրիշ տեղ: Սոսն զի բազմադիմի փորձերով համընթաց են, որ ժողովուրդ մը գիտութեան ծաւալմամբ կը մեծնայ և ոչ թէ մարդկային արեան հեղեղներ թափելով, Ամեն ազգ և ժողովուրդ պատերազմ ունի իւր սուրբ և պարտի ունենալ. վասն զի խոզազութիւնը և ըտութիւնը այս աշխարհէն չեն չեն, բայց երանի այն ազգերուն, որոց պատերազմը մարմնոց և արեան դէմ չէ, այլ Տգիտութեան և խաւարի: Բանի զինուոր և նահատակ ունինք մենք այս պատերազմին համար: Թող հաշուէ իւրաքանչիւր որ, համեմատեալ ազգի բազմութեան հետ և խորոյն կարէ չափել, կշռել և ճշգրտապէս սահմանել թէ ինչ վիճակի մէջ է մեր Ազգը: Իսկ նուազութեամբ պիտի յուսահատինք. քաւ լիցի, այլ պիտի ջանանք առաւելել, պիտի պատերազմինք մեր միակ թշնամւոյն — Տգիտութեան հետ, մատաղ սերունդը գաստիարակելով և հասարակութեան

մէջ ուղղախոհ և հասուն հրատարակութիւնները բազմացնելով, ապա թէ ոչ՝ ժամանակն անաչառ է, իւր արագընթաց տոբերուն տակ կ'անջնջացնէ և կը փոշիացնէ իւր անշարժ զաւակը:

Այս է ահա մեր համընթաց և անկեղծ խորհուրդը, զոր այսօր նոր տարւոյս հետ կը հաղորդենք մեր սիրելի Ազգին: Այս խորհրդով կըմոնենք և մենք Սոսի նոր շրջանին մէջ, քաջալերութեամբ Սեծ, բաժանորդաց, ջանիւք Ս. Աթուոյս միաբանական ուխտին, և խնամակալութեամբ Ամենասպասիւ Ս. Պատրիարքին, որոց հայրական հաճութեամբ տարւոյս սկզբէն իւրաքանչիւր ամսական ըլծածալ թերթին վրայ կէս թերթ եւս յաւելաւ, այսինքն, փոխանակ 16 երեսի, Սեծապատիւ բաժանորդք պիտի ստանան 24 երեսէ բաղկացեալ Ամաստար, առանց գնոյն վրայ յաւելուած մ'ընելու, որ էր Չարժաթ մէճիտ, ճանապարհի ծախսով, կանխի վճարելի:

Իսկ Սոսի ներքին պարունակութեան մասին այժմ բանիւ մեծամեծ խոստմունքներ չեմք ընել, այլ կը յուսամք ի ժամանակին գործով պսակել ընթերցող հասարակութեան իղձը:

ՆՇԱՆԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ո՛վ չոր, արգարին ամեր դարմաւ կալ մի՛ բըրար, անոր բնակարանը մի՛ աւերար, վասն զի արդարը եօթը անգամ ալ ինչայ, պիտի կանգնի. բայց չարերը՝ ձախորդութեան մէջ պիտի ինտն չոր մարդը բարի վախճան չունենար, ամբարշտներուն ճրագը պիտի մարի:

Արաի:

Լ.

Սողոմոն խմատուներ, այն հոգակաւոր փիլիսոփայն, որ իւր արքունական

փառաւոր դահուն վրայ խնստասիրա-
կան հետազոտութեամբ կը զբաղէր և
կը քննէր ամեն բան, անշուշտ իւր
անձնական փորձովը խելամուտ եղած
ըսաւ. «Վերջուր թագաւորին առջե-
ւէն ամբարիշտը, և ահա անոր աթոռը
արդարութեամբ կը հաստատուի » :

Մենք ալ կը կրկնենք գրէթէ նոյն
խօսքը, թէ «Վերջուր ժողովրդեան
մէջէն նենգաւորները, և ահա այն խա-
ղաղութեամբ և երջանկութիւն կ'ապ-
րի » : Արբ. կը տեսնէ մարդ այսչափ
աշխատութիւն, բրախք թափել, ձու-
խութիւն սպառել և միայն հոգնեցու-
նել ժողովրդեան բարեւոյն յառաջագէմ
զարգացման համար, ու երբ անոր ան-
յաջողութիւնը կը տեսնէ, կը զարմա-
նայ և կը սոսկայ միանգամայն : Վնէն
կողմէն մի և նոյն ձայնը կը լսէ, մի և
նոյն նպատակի համար գործելու ամեն
քը համակիր կը դառնէ, բայց կը շուա-
րի երբ գործերուն անյաջող կամ հա-
կառակ ելքը կը տեսնէ : Սակայն քիչ
մը խորհելէն վերջը պատճառ մը կը
գտնէ, նոյն պատճառը խափանելու
համար ձեռքէն եկած ջանքը չի խնայ-
եր. բայց ՚ի զարմանա և ՚ի ցաւ սրտին
անով ալ չըլլար, վերջապէս եթէ ու-
ղիղ դատում և սուր տեսութիւն ու-
նի, բուն պատճառն ու խտրական ար-
գելքը կը գտնայ և ստիկումով ետ կը
քաշուի, վասն զի կը հասկընայ որ իւր
ձեռնհասութենէն վեր է անոր խափա-
նումը, ուստի պարտասեալ և յուսա-
հատ ձեռքը ձախախտ դնել և ողբալէ
ու հառաչելէ զատ ուրիշ բաժին չու-
նենալը կը հասկընայ և այնպէս կ'ընէ.
վայրկեան մը՝ ետքը իւր զգացուն սրտին
խորերէն բարձրացող հառաջանայ ձայ-
նին հետ սա վճիւր կը լսուի, « ուր որ
չարերու պատիժ չի կայ, հոն կենաց
սպաւորութիւն ալ չի կայ » :

Սարգիսն անբիժ բարոյականը ժո-

ղովուրդին կեանքն է, երբ բարոյակա-
նութիւն սուրբականութեամբ է, ժողովուրդը
անկենդան դիմէ, այնուհետեւ լսկ
զգայական շարժում և բուռական ա-
ճում և սպառում ունի. այսպիսի դը-
րից մէջ վիճակի փոխադրութիւն կամ
յառաջադիմական շարժումն յուսալ
անկարելի է. նա միշտ պիտի դիմէ ոչնչ-
նութեան : Այլ թէ կ'ուղեւ ժողովուրդը
կենդանացունել, վերջուր անոր մէջէն
վատ կիրքերը, յամառ չարկքը, նեն-
գաւոր խաբէութիւնը և ահա միւս
բարենպաստի ջանքերը կ'արդիւնաւոր-
րին, ոգի կ'առնէ այն, վերասայցող թե-
ւեր կը գգնու և կը ճախրէ երանու-
թեան ու խողաղութեան վերնագա-
ւառին մէջ : Բայց այսպիսի անսիրտ
հրէշներն ինչ վիճակի տէր ալ ըլլան
քանի որ կը յաճախեն հասարակու-
թեան մէջ միշտ վնասակար են ժողովր-
դեան բարեւոյն : Ս'իսկե՞ծան թագա-
ւորէն սկսեալ մինչև վերջին աստիճա-
նի գծուծը եթէ վատ բնաւորու-
թեան տէր են՝ միշտ աղետալի ար-
դիւնքներ յառաջ կը բերեն. բայց սա
անուրանալի է, որ աստիճանին համե-
մատ չարեաց արդիւնքն ալ աւելի կամ
պակաս կ'ըլլայ : Պարտիզպանը իւր բոյ-
սերն արդիւնաւորելու համար անոնց
արմատը կը ծոյ որդերը սպառելու
կ'աշխատի, հովիւը իւր հօտին մէջէն
ախտացեալ ոչխարը մէկդի կը հանէ՝
երբ բժշկելու յոյսը կը կորի, բայց
տակաւին արդար միջոց մը չէ գտնուած
մեր աղգին մէջէն յամառեալ անբոյժ
չարութիւնը մաքրել որ ժողովրդեան
բարոյական կենաց հիւթը կը սպառէ.
տեսնենք ուրեմն ինչ կ'ընեն և ինչ կը
գործեն այս մարդիկը :

Մէկը կը տեսնանք որ Արարո-Ռիւն,
Խաւոսի, աղբիւս օգոստոս, գոչելով դատ մը
յառաջ տանել կ'ուղէ. խնդրոյն ամեն
պարագայներուն անհմուտ միայրեր՝ եր-

կար ժամանակ կը զբաղին երկու կողմի
փաստերը դատելով, երբեմն այն և
երբեմն այն կողմի վերայ հասած կը
գտնան արդարութեան կշիռն մէտը,
այլ ժամանակ կ'անշնի և անսխալ
դէպք տարբեր կերպարանք կ'առնու,
իրաւանց տէրը կը ճանչցուի, բայց և
դաճն եղած կ'ըլլայ: Արիշ մը, անճա-
կան կիրքէ մը թելադրուած մեկուն
անճախան պատւոյն կը դաշի, և երբ
դայն պաշտարանող զօրութիւն փաստերու
կը դիմահարի, կը սխալ աղաղակ բառ-
նայ, նենգութեան դիմել, շատ մը
սորա և խնդրէն դուրս պատմութիւն-
ներ և եւթադրութիւններ յառաջ բե-
րելով պարկեշտ անձերու, դուցէ և ե-
րախաւսորներու պատիւն աղարտել
յանկրաւի պատիւը որ ամէն անհատի
նուիրական իրաւունքն է: Այսպիսի պա-
րագայներու մէջ խոհեմութիւնն յար-
գող պարկեշտը կը անտարբեր լսել՝ իրա-
ւունքէն խալ զրկուելով, չի մոռնալ
բտելու որ դօրութիւն չունեցողներն
այ եւթակայ են այս դիման, այսինքն ա-
նանք որ թէ նիւթական և թէ բարոյա-
կան աղղեցութիւն չունին: Արդար մը
ուր կրաւունքը հզօրին եր, ասորը բա-
ղաւ կը և փայլուն մեծութիւն կը յաղթանա-
կէր, տակաջն այս անկրաւութիւն և բո-
նութեան դար կ'անուանի: Զիմա կ'ապ-
րինք այնպիսի գարու մը մէջ ուր կը
կարծենք թէ ամեն անհատական և ըն-
կերակրան իրաւունքները վայելելու ա-
ղատութիւնն ու նինք, կը կարծէմք թէ
սեփականութիւններն անբռնաբա-
րելի են: Այլ, ընդհանրաւ ամեն կը ան-
նանք տակաւին որ կրաւունքը հզօրին
է, այսինքն չեղաւին և գրին: Այն լե-
զուն և գրիչը կը գործեն այսօր մեր
մէջ այն ամէնը՝ ինչ որ կը գործէր եր-
բեմն սուրը և ոսկին և տակաջն այս
դարս մեր աղղին համար քննչ կ'անուա-
նի: Այսպիսի թեան դար:

Շատ լաւ, կ'ընդունինք արդարեւ որ
այս դարը բերաւ լուսաւորութեան շնոր-
հը, այլ չենք կրնար ուրանալ նաեւ որ ա-
նոր հետ մէկտեղ յորդեցին խուռն
բաղմութիւն շատ մը չարիք, կը հուա-
տանք որ այս փառքիկ շնորհ բաղմութիւ-
նականներ վար առաւ, այլ կը շօշա-
փենք նաեւ որ իւր դեղեցիկ անուան
դիմակին տակ պահուող խիստ շատ
հրէշներ ալ երեւցուց, որք կրնան այ-
սօր ամեն կերպարանքի մէջ մտնել և
ուրաճ առնենին իրենց, պէտք եղած
կերպին փոխուիլ տակաջն հոգ չէ, վա-
ղին վրայն կը փոխից պատրուակաւ չէ,
այլ աղղասիրութեան և լուսաւորու-
թեան պատրուակաւ: Բայց միթէ յան-
ցանք ըլլալու համար միայն պէտք է
կրօնամորութիւն ըլլայ, միթէ անճառ-
մորութիւնը յանցանք չէ, միթէ նախ-
տակի մը համար (թէ և իրաւացի) իրա-
ւունք մը փոխուիլ ճշմարտութեան խո-
տորիլ և արդարութիւնը թիւրեւ
ճիւր չէ, ոչ, ինչո՞ւ: Վասն զի կրօ-
նից պատրուակաւ չէ, և ինչպիսի
Բայց միթէ այն որ աւարկնութեան
կերպարանքով մորութիւն գործեց և
արդարացաւ: Պատաւոր մը կայ, ու-
րուն անջեւ արդարանալու համար,
մեծ զոհերու կարօտութիւն կայ, այն է
ժողովուրդը, և թէ զայն խաբելու կամ
բեկցողներն յաջողի մէկը, կայ սուրիշ
մը, այն է պատմութիւնը, որն որ լը-
տածը կ'արձանագրէ և համարակալ գտ-
տին կը յանձնէ, և եթէ տալու աչքին
փարսպոյր քաշենք, անդին խիշմը իւր
հարաւածները կը շարունակէ, բայց և
թէ այս ալ թմբեցողներու ջան, յան-
գրէնած ըլլանք, կայ սուրիշ մը, վեհա-
գոյն դատաւոր մը, յամառեալին հա-
մար անողորբելի իշխան մը: Ճշմարտու-
թիւնը անուշադ անքով արդարութե-
ն զրեփանդիր սուրը բռնած կը հսկէ
և օր մը, թէ սուր և թէ կանուխ իրա-

ւումքը կ'որոշէ, և անկրաւին արդար հաստեցումը կուտայ: Երբէք թող չըսէ՝ մէկը թէ՝ «խաբեցի, և շահեցայ», ընդհակառակն թող վախճանայ որ արդէն ունեցածն ալ չի ստեղծէ: «Սնունդ էի ես և ծերացայ, և արդարք արհամարհուած չը տեսայ, և ոչ ալ անոր դաւ կին հայ մաւրայը»: Երբ որ քանակականութիւնը, այս վսեմական յատկութիւնը մարդու տրամադէ, ոչ որպէս զի վայրենի փորձերու պէս իւր նմանին գիշտուէ, այլ որպէս զի միմեանց օգնական ըլլայ: Են որպէս ծառ ջահը տուաւ որո՞ւմ է՝ գերագոյն Տէրը, փեղեղեղայ արարչապետը, ոչ որպէս զի անասնական կրկն առաջնորդ ըլլայ, այլ որպէս զի իսկ նմանակութե սիրովը յիշուած առաքինութեան, արդարութեան ու ճշմարտութեան, կամ թէ՝ ճշմարտութեան և գեղեցկին թելադրիչ և գործադիրն ըլլայ: Եւ այս մեր է մարդոյն այս սահմանը, մարդուն ճշմարտութեան սխալ ըմբռնումը՝ որ ատօմաւոր խտրել առած է զմարդ իւր բուն ստեղծմանէ, որչափ հեռացողցած է իւր իսկական վախճանէն, և այս ոչ միայն ի վնաս հասարակութեան, այլ և ի մեծ վնաս իւր անձին: Երբ անասնական անուանեալ դարուն մէջ մեծաքայլ յառաջ կ'երթանք, բայց ուր, — դէպ իստականութեան և եղծման գեւրը, ինչ ճանապարհով, մարդութեան և անկրաւութեան ճանապարհով, — ինչպէս չենք խրատու իրարմ սրն զի անձամբ փորձել կ'ուզենք մի թէ հաղորաւոր փորձեր մեզ բաւական գաղափարակ չեն — ոչ, — ինչպէս վաղն զի անոնք մեր անձէն դուրս են: Բայց ամստ չէ՞ մեր անձին ալ, զոր մեր ձեռքով թշուառութեան կը մատ-

նենք. — հոգ չէ՞ մենք այն մեծ առաւելին կը նմանինք՝ որ իւր եղբարց ուղիղութեան համար մեռելներէն մէկը կ'ուզէր խրկել անոնց: Երբ որ ինչ՞ մարդկութիւն, չենք ըսեր որ այսպէսով ետ կ'երթանք և կը հառնինք մարդկան ղեղձեալ դուրսն սկիզբը. բայց մինչեւ հոն հասնելիս ու շաբերելու դէպ չսկսած՝ մենք ղմեղ պիտի դռնանք մահուան անողորմելի ճիւղաներուն մատնուած: Դեռ կ'ըսէք պիտի մեր յաջորդին ըսել որ այս ճամբան չի բռնէ, բայց չի պիտի կրնանք համոզել բանցի այն ալ փորձել պիտի ուզէ, և ահա այսպէս կ'երթանք, կը քայլենք և կը խոյստանք թէ յառաջ կ'երթանք, այն կ'երթանք հոն ուր որ մեր անբաւական կրկններն ղմեղ կը մղեն: Երբ որ յսոր ճշմարտութիւն մը կը խոստովանի մէկը, քիչ մը ատենէն ետքը դարձուածները ուրիշ կերպի կը վախճին և հոյն այն ճշմարտութիւնը, զոր քիչ մը յառաջ խոստովանեցաւ, հիմա առանց կարմրելու կը ժխտէ և անոր հակառակն հաստատուելու կ'աշխատի: Եւ ինչպէս խօսքերը կը խմբէ, բայց իւր խօսքերը չի լսեր: Եւ ինչպէս սկզբունք կը քարոզէ, և ինքը իւր պաշտած սկզբունքէմ կը գործէ. շահամուտութիւնը կ'առնէ, կը նախատէ ոմանց վնաս, իսկ իւր ամենափոքրիկ շահուն համար արդարութիւնը կը քողարկէ, իրաւունքը կը ժխտէ: Երբ որ ամենայնիւ տրամաբանօրէն և խզճի վիշտութեամբ խօսած կ'ըլլայ: Խօսքով ճշմարտութեան դրօշ կը սրարկէ եւ անոր շնորհիւ գունդը աչքեր կը դօշտուէ, և վերջը բուն արդիւնքով անոր տեղ սեւ ստու թեանց ծուէներ կը ներկայացունէ, հասարակաց շահուն պաշտպան կը հանդիսանայ, և հոն նախ իւր շահերը ազատելու կ'աշխատի նոյն իսկ հասարակաց վնասով: Երբ որ ամենայնիւ

տակաւ ին նոյն հատարակութիւնը իբր
տպաշնորհ ամբաստանելու տմարդու
թիւնը կ'ունենայ : Յանդաւոր կ'ըլլայ
և յանդաւոր ուրանալու համար արգա
ւը կը դատապարտէ , որով ինքն ար
դարանալու տեղ եղեռնագործ մը կ'ըլ
լայ տեսնալ աչքերու առջեւ . երբէք
չիշէր որ մարդկային ավատութեան
հիմնադիրը , այն արդարութեան պաշտ
պան , սիրայ և ճշմարտութեան գե
րագոյն վարդապետը , այն մարդկային
գերութեան անտանելի շղթայն խոր
տակող Յիսուս Փրկիչը ստակալի դա
տապարտութեան ենթարկեց ճշմար
տութեան թշնամին , և ներումը յա
ւիտենական արգելքի տակ փակեց .
« Թող չնկերուի—ըսաւ , — ոչ հոս եւ
ոչ հանդերձեալին մէջ :

Գ.

Ստուգիւ այս ամենը կ'ըլլան , բայց
ասոնց վրայ ժողովուրդը ինչ կ'ընէ .
յայտնի է որ երկու սուրին մէջ տատա
նեալ պիտի մնայ , ժողովուրդը այս պա
րագայիս մէջ կը նմանի հանգարտ լճա
կի մը , ուր եթէ քար մը ձգենք՝ կը սկսի
ծածանիլ , և այն շարժող ալիքները կը
սկսին դիմել գէպ ի եզրը . հոն եթէ
ուրիշ քար մ'ալ և յաջորդաբար քարեր
ձգենք , ալիքներն իրար կը խառնուին
և կը կազմեն երկար յուզում մը , ժա
մանակ մը տատանելէն վերջը լճակը կը
հանդարտի առանց իւր մէջ նշան մը
ձգելու . այսպէս ալ ժողովուրդը :
Ինդիրները կը յուզեն ղրկքը , հակա
ռակ կարծիքներու ալիքները միմեանց
կ'ընդհարին և նորանոր ալիքներ կը յա
րուցանեն , եզրակացութեան կը դի
մեն , հոն կը բաղխին և ետ կը դառնան ,
վերջապէս առանց երկու կողմի նախա
դասութեանց իմաստին հասու ըլլալու
խումբ մը այս՝ խումբ մ'ալ այն կողմը

դադար կուտայ իւր տատանմանց ,
քարը ձգողը արդէն իւր նպատակին
հառած է : Ստուգիւ , ժողովուրդը ան
պարտելիոյ ժ մի է , բայց երբ դործելու
համար մէկտեղ դայ , բաժանեալ եղած
ատեն խիստ տկար է : Տուներու , պան
դոններու և սրճարաններու անկիւն
ները շատ խորհուրդներ կ'ըլլան , բայց
այն ամենը մասնաւորներ կը համար
ուին , իւրաքանչիւր խումբ իւր հա
մազման վրայ կը խորհի , կը խօսի , և կը
պնդէ , երբեմն ալ կը բողբոքէ . սակայն
կը շուարի երբ երկու կողմի սկզբունքը
քննելու կ'ըլլայ . վասն զի կը տեսնայ որ
երկուքն ալ մի և նոյն սկզբունքը ա
ռած և իբրեւ զրոհ անով սպառազի
նած ասպարէզ նետուեր են , երկուքն
ալ մի և նոյն ճամբով քայլելու խո
տումն կ'ընեն , այսինքն՝ իրաւանց ,
արդարութեան եւ ճշմարտութեան
ճամբով . բայց ասպարէզին մէջ անոնց
ներհակ շարժումները կը տեսնայ , բայ
լելու մէջ հակառակութիւն կը նշմա
րէ , և կանկ կ'առնու վայրկեան մը . կը
չափէ , կը ձեւէ . սակայն եթէ կաղպա
րի մը չի կրնայ յարմարցնել , ինչ պի
տի ընէ . — ոչ ինչ , ինչուս պէտք է պիտի
ըսէ և ետ քաշուի : Այս մէկ մասն է ,
որուն կ'ըլանք անտարբեր և որուն չըլ
լալը ըլլալէն նախապատիւ է . ասկէ զատ
կայ գլխաւոր երկու մաս ալ , որ հետա
քրքրութեամբ կը վնեն , բայց տար
բեր դիտակներով , կը նկատեն կը քն
նեն և երկուքն ալ այնպէս կը համա
րին որ դադանեաց խորը թախանցե
լով , հոնկէ քաշեցին դուրս հանե
ցին արհուած ճշմարտութիւնը : Բայց
յայտնի է որ ճշմարտութիւնը մէկ է .
երկուքն ալ կ'արձանագրեն իրենց գիւ
տը յանուն ճշմարտութեան , և ահա
հոս կը յղանայ պատմութիւնը , պատ
մութիւն մը՝ որ ապագայ միտքերը պի
տի յագնեցունէ և մեր այս դարը խան

գարուած , շիտթ և կիրքերու դար մը պիտի ներկայացունէ . իրեն աւանդուածը պիտի տայ ազագային , որն ար խոտիւ պիտի դառնէ . արդարը անիրաւ և անիրաւը արդար պիտի ճանչնայ : Մինչդեռ այսպէս համոզուած էր , և ահա ուրիշ պատմութիւն մը ևս պիտի կարգայ , ուր նոյն իւր արդար կարծածը սոսկալի սճիրներով ամբաստանուած և անիրաւ կարծածը փառաւոր դրուատիքներով սրտախաւ պիտի դանայ , հիմայ որուն հաւատոյ . ահա նախորդէր անձամբ տեսածներովը դատէ և որոշէ . ուրիշ ճար չի մնար բայց եթէ հաւանականութեանց աստիճանը քննել , անով իւր մտքին տարակցոր փարատել և գաղափարի մը վրայ հաստատուել , բայց անոր գտած ճշմարտութեան վերայ ո՞վ պիտի վտառհի . քանզի այն ալ լոկ կարծեայ վրայ հիմնուած է : Եթէ ահա անատեար կը խորդախէ , ահանջարը կը սխալի , ուրեմն անոր գործուն ալ ստուգութեան կարօտ է և աւելի դա

տարնութեան արժանաւոր : Ուրեմն ինչ ընենք , մի թէ հնարաւոր է այսչափ սօստերուն մէջէն ճշմարտութի գտնայ , մի թէ ճարդ լի գատարարուած են միշտ անստուգութեան մէջ մնալ : մի թէ խեղճ արդարը իւր իրաւունքէն զրկուած պիտի մնայ , ու հասարակութիւնը զայն անիրաւ պիտի կարծէ և անիրաւը անպատիւ մնալով պիտի որանծայ : Այս ստուգութիւնը անկողն նաակը պատմիչին հարցուր , որ անշուշտ կը գտնուի և որուն լեզուն յայտնի է . արդարին իրաւունքին ալ նոյն խոկ արդարին դիրքէն ու շարժումէն օր մը կը ճանչնայ համարակութիւնը և զինքը իւր անխուժէն կը բարձրացունէ . խոկ անիրաւը իւր խղճին տաղնապն ունի , հերիք այն իրենի ստաոիւ , և յապերնանկութիւն : Եթէ մեր խղճերն զմեզ չմեղադրեն , համարձակութիւն ունինք Լսուածոց քով :

Ի յարդրէ :

ԼՈՒՆ ԳՆԱՐԱՍԻՐՏՆ

Չայն բարձրագոյն ի գրեւեղաց հեղեր մարկին պատմաբան
 Չայն ի սրտէ գորովանքով այն թշուառին
 “Չի և սերմանէ , զայն մէջէն ձեզ փոխադարձ ”
 Գոչեր անդուլ արդահաններ պատգամի հայ
 “Չի շաւաշիւ այդ մարդիկ հեզք թշուառ ու ձեռք ”
 Անգէն Չայն ետ ի խանէն գրանդատկառ
 “Աւ ի՞նչ այդպէս բան որոնում տարադրման ,
 “Պատգամ կարգս յԱթենայոց գու հանրութեան : Չաւ ի՞նչ
 “Մի կար ճանձրոյթ ի բաղմանն արհաւիրակի
 “Տաղուակ Չայն շաղխողիմեան ով տըմարի
 “Չի բեզ ոչ որչանայ երբեք իմաւորար
 “Ալ մը ընչայ բերե արեւակ զբեզ շաւառ
 իսկ մարային արեւակն ոչ արեւակն
 Ոչ այլ յայտ յորպաւ նախայն տար , պատգամն
 “Ոչ հանրութեան ունի ճանձրոյթ Չայն իմ ասեր ի՞նչ
 “Եւ ի՞նչ գուռ իմ արհաւիրակն արեւակն
 “Եւ ոչ իմ արհաւիրակն իմ արեւակն
 “Ալ հանրութեան արեւակն եւ անդարի
 “Չի սերմանէ ընչոյն հեղէն զնոյն ընտիր
 “Եւ զայն ասոյն ընտիրն եւ ընտիրն

Արհամարհեալ գողէր կրկին զիւր բան նախկին .

Բայց հորցափորձն անդէն կալաւ գոյն 'ի դալկան ,
Գաղանայեալ խոկայր նենդժոտ գործել դարան :

Եւ առ վայր մի կայր մոսյոյլ անդ 'ի կանգուն ,

Անկաւ 'ի չու ձեպ ընդ ձեպի դիմեաց 'ի սուն ,

Ի ձախճախուսա մերթ գլորուն չէր նմա փոյթ ,

Մտեալ 'ի բիրտն զլուճն արագէր նա անձանձրոյթ :

Մերթ ամենի ապերասան ձի փրօքնեալ

Յարագ քայլիցն հոյն 'ի ներքոյ ամացացուցեալ ,

Գնայր փութով , շքան առնէր 'ի սողնոսայն ,

Ի դախուցումն աչոյ մարդկան միանգամայն :

Երբ զառաջինն խոսկայոյլ մուտ 'ի սուն իւր

Ընդադատել զիւր կառաքել ըզմտադիւր ,

Չամենայն շանս էած 'ի գործ նա վաղ ընդ փոյթ

Չաղքատն անմեղ կենախուղել սրտիւ անգուլթ :

Թոյն դառնութեան էր օժտնդակ գործոյն լման

Ի նըկանակ խառնեալ փութով արուեստական ,

Ետ ընտանեացն պատուիրեալ սաստիւ հրաման

Տալ զնըկանայն այն մուրացիկն Թափառական :

Այն մուրացիկն ձայն արձակող բան 'ի բերան

“ Զին սերմանէ , հէյնս հէյնս ” , կարդայ միայն ,

Նմա տայէն զայն անմուտց ըզնկանակն ,

Հրաւիրեալ 'ի ներքս 'ի սուն ըզկարօտեան :

Այսօրէս եղեալ հարկ 'ի վերայ անհրաժէշտ ,

Բայց յայնչանէ պահէր զնորհուրդ իւր անդալիւշտ ,

Կուրցուցեալ զաչս հոգւոյն նա կամովն ,

Եւ կամապաշտ սիրտն ապառաժ էր բընալին :

Մինչ 'ի սուն անդ մուրացիկն այն դարտեան

Ըստիտէին ունինքն եղեալ ամենեքեան ,

Յանկարծ ահա ձայն աղքատին յայտ յանդիման

Ի ձայն քաղցր հնչէր մեղիւ երգն 'ի բերան :

Անպարեալ ոտեան 'ի դուռն ըստ հրամանին ,

Յողքմութիւն ըզնկանակն այն շնորհեցին ,

Յիւրեանցն 'ի յարկ ըզմուրացիկն հրաւիրելով

Ի սեղան պարզ խորախիւ համեղ ստորաստելով :

Բայց կշռապինդ լեալ մուրացիկն յուռալմէ

Շնորհակալ զողորմութեանց լինի 'արտէ ,

Բաղկատարած առ ին եկց բարեմաղթէ

Ըզնկանակն 'ի պարկն եղեալ պատասխանէ

“ Երախտապարտ եմ բերանով իմ օրհնարան ,

“ Տալեն երկիրք ըստ ձեր արոց ողորմութեան ,

“ Տալեն անբաւ ըստ խորհրդոյ ձեր մտադիւր ,

“ Արդ սերմանէ , հէյնս ապա ըլլալիսս ”

“ Բայց արդ չղղամ դբաղջանձին հիւացելոյ ”

“ Զ ի Ժամբ երկուն դեռ եւս անցին յետ ճաշելոյս ”

“ Անուշտ եւ զայս ողորմութիւն ձեր փութեան ”

“ Վայելցից յերեկոյն իմ բնակարան ”

Յայնժամ ելեալ աղքատն արտաքս արագ արագ ,

Գնայր , մօտէր , դեպ յիւր խրճիթ յոյնախոսակ

Հիւղն արտաքս էր քաղաքին վայր զուարճալի

Երկտասան տաղարիաւ միայն հեռի :

Բա՛ն առնիր յայտմ վայրի սախաւ հացիկ

Ուրախ առնէ զողիս մարդկան բաղնադատիկ

Անտարախիտ արքեալ զգլով վճիռ ջրիկ

Անտարախիտ վայելէ նա կեանս երջանիկ

Նոյն վայրն համբուռ գեղադուարձ շուրջ զնորձեք

Մուրացիկն խաղաղաւտ տան կեանս բարեք

Զ ի քան զամեն բուրաստանս իսկ զվայրն համարէր

Դան զպաղատս արբուռական հիւղն էր 'ի վեր :

Յայնժամ բացեալ ըզկարկաւ զուռն անուր խրճիկն
Եւ իւր հանդիստ տալ անդամոցն յերկրոյն,
Բարեմաղթու առ Տէր Յիսուս լեալ յայնչանէ,
Որք կամովն ողորմեցան յանկեզ որտէ:

Մինչ օրն ինքնին տակաւ զկեալ 'ի շող լուսոյ
Անէն երազ հառանէին ժամք գիշերոյ,
Ըտեղք և էմ ջրան տղօտ յերկնից կամար,
Չամաւորէն զողջամբն խմանք խաւար:

Ան ինչ մերձ էր աղբատն 'ի նիբհ յիւր անկողնի,
Չայն տայր անդէն որ արարութեամբ հէզ պատանի,
« Բոց ինձ, ասէր, հիւղոյդ զգուռն ինձ խռաւախ,
« Հիւրճեալու լէր իսաւարչուտ 'ի գիշերին:

« Բանգի տուն իմ գլով արդէն 'ի քաղաքի
« Ի լոյս պայծառ տունընդին ելի անտի,
« Ի հոյժոյցմանս խորճ ինչ փայտից խոկոյի ջարդ,
« Բերնաւորեալ անհայրին եղև իմ դարձ ո':

Աղբատն անդէն ըզգուռն երազ վարկաղանի,
Չայն զի տա կոպեկոյթ խման էր արժանի,
Հրօտէր կարգաց ժպիտ գիւնք պատանեկին,
Պատուել զնա յաղէր 'ի սիրտ Էռանդաղին:

Բոց արատնին տարապայման ունեւոյ բաց
Յեւ հանդէրցն 'ի մութայլէն խնդրէր զհաց,
Եւ մութայլէն շնորհէր նմա ոչ խնայեաց
Ընկեանակն որ 'ի պարկին վրտանդամն:

« Չայս նկանս, ասէր աղբատն հրճումն 'ի սիրտ,
« Այսօր Էռան յողորմութեն զւարժամիտ:
« Ոչ զգալով նօթիս անմին եղի 'ի պարկ,
« Արդ տոմ յօժար կարօտըդ քեզ, պատանեակ ո':

Չեւ 'ի վախճան ընթերցոյն հասեալ պատանեկին
Ահիւ պահեաւ աղբատն անդէն 'ի հիւղեկին,
Տեսնելով ըզդառանդն գոյն 'ի գալկան,
Որ կայր յորայս և շնապաւու որպէս դարձան:

Բայց աղբատն ահն և տաղնայ կտտեր զդին,
Ըզդառնաւն չէր ակնհ նա ամենեւին,
Դիմք թաղեալ որսառույժ կայր ուղեամբ,
Չեղս խնդրէր հայժայեմանայ նա բաշխանմ:

Համայն տնայն 'ի դուր ջնայր զոյսժանդակ,
Չի նա ժանեաց մահուն մարմնալ էր դառնորակ,
Եւ ասկառուր եղեալ 'ի սկստ տարապայման,
Մնայր տնին ևս ինչոյ արկեոյն ծագման:

Երբեք ինչ եկն արշաւորն լուսավոր,
Եւ ըզնի յարեցն 'ի գոյն վարդակալմիւր,
Յայնժամ աղբատն անկալ յուղի հաս 'ի քաղաք,
Դատարրին մեւա աւելմէր յոգնովստոսի:

Պատմեալ նմա զանցրա իրաց անկեզ սղջնիւր
Արձակեցան արք աստիկանք 'ի տեւ դարձոյն,
Խաւիւ գտեալ պատաճառ միայն զհայրն ճշգրիտ,
Որ իսկ մահուան պատանեկին լեալ էր առ իմ:

Յայտ վայր ահա մինչ պատանեոյն անդ գայտոտն
Սրբաւէն նորա ծնողք 'ի վարանան,
Քեզակարծուտ լուան բարբառ 'ի պողոտայն,
Գոյճ քարոյն էր մահ որդւոյն իւրեանց միայն:

Մակայն ոչինչ օգնէ սղբումն և սղաչումն
Կրօնական անգարճ չարիքն անբոյժ սոխին միշտ ցաւ,
Օրէք անեղձ պահման անշարժ մեզ հաստեցաւ,
Չոր սերունդն ընդի հիշէր մէջ հասարակաւ:

Յարմարն սարկառ

Կեանքիւն

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ի ԳԱՀԻՔԵՆ
ԸՍՆԵԼԱԳԵՏԻ ՍՐԵԼՈՂԸՆ
ՊԱՏՐԻԱՐԻ ՀՕՐ Ի Ս. ԱԹՈՌՍ

Ըմոյս 5-ին հեռագիրը աւետեց հաւմայն միաբանութեան Բարեխնամ Սրբազան Հօր խաղաղութեամբ Յօդակութեան նաւահանգիստը ժամանիլը ընդարժանապատիւ Ըւագ թարգման Տ. Ներսէս վարդապետի և այլոց :

Նոյն օրը միաբանութեան մի մասը հանդերձ Գեր. Ըւագ լուսարար կարապետ Ս. Աբր. Եղիսիոսյանի Բեթղէհէմ գանձակալութեան, Քրիստոսի Տեառն մերոյ կուսական ծննդեան հանգէսը կատարելու ըստ նախնական սովորութեան, չկարողացաւ անմիջապէս մարդ խրկել Բարեխնամ Հօր սրճամբ դարուստը ՚ի գիմաց համայն ուխտիս և ջերմեռանդն ուխտաւորաց շնորհաւորելու, թէև Նորին Ըմեն. Հայրութիւնը հեռագրով ազդ. ըրած էր ընդ յառաջ ոչ զոր չառաքել :

Բարեխնամ Ս. Հօր պնդիսի հըրաշակ օր մի Յօդակ ժամանիլը երկնից ազդեցութիւնն էր. վասն զի օր մի յառաջ շոգեհաւով եօթանասնի չափ ուխտաւորք երած էին նոյն նաւահանգիստը, և ճանապարհին բաւական նեղանալուն չափի կարողանային ներկոյ գանձակ վայելելու Բեթղէհէմի մէջ կատարուելիք շնորհաբաշխութեան, օր արդարեւ ըստ մասնեայ դժուար կը թուի բարեպաշտ ուխտաւորի մը՝ ամենի ծովաւալեկածութեանց յաղթել, և պնդիսի օր մի նոյն իսկ Օննդեան տեղը կատարուելիք հանդիսին ականառես ջըլլալ :

Ըմեն, Ս. Հայրը ՚ի միախառնութիւն ջերմեռանդն ուխտաւորաց և

Յօդակարնակ ժողովրդոց Օննդեան աւուր Ս. Պատարագը մատուցեր է :

Ըմոյս 7-ին ՚ի ժամ 10-ը Յօդակն ճանապարհ երած էր տեղւոյն և Ռէմէի վանաց տեսուչք Ըրժ. վարդապետաց և Բրուսիոյ տէրութեան փոխ-հիւպատոս Սեծ. Սիմէօն աղայի Սուրաթեան և այլոց ուղեկցութեամբ ՚ի Ռէմէ, ուր դիմաւորեցին Ս. Ըթուսոյ կողմանէ խրկուած Ըրժ. վարդապետք և այլք :

Սրբազան Հայրը նոյն գիշերը բաղարին մեծամեծաց այցելութիւնն ընդունելով, հետեւեալ առաւօտեան ժամ 1-ին ուղեւորեցաւ ՚ի Ս. Նրուսաղէմ : Վերջիջեալ տեսուչք և Սեծ. հիւպատոսն ընկերակցեցան մինչ ՚ի Պողոս անուանեալ կիրճը, և անդ սահաւ ինչ հանգստանալով, բաժնուեցան տեսուչք վանքերը դառնալու ըստ հրամանի Ս. Հօր :

՚ի ժամ 7 Սրբ. անուանեալ տեղը յիտունի չափ ձիաւորք բարեպաշտ ուխտաւորներէն և քաղաքացի ժողովրդոց գիմաւորեցին զՆորին Ս. Հայրութիւնը յայնմելով իրենց ուրախակցութիւնը բարեբեր գալստեանը վըպ. Եւ Բեթղէմ գիւղը Սիւրբանութեան մեծագոյն մասը նուիրեցին իրենց խնդակցութեան համբոյրը Սրբազան Հօր աջացը, ուր եկան լատինաց և յունաց Ըրժ. Ըւագ թարգմանները ՚ի գիմաց վանաց իւրեանց : ՚ի ժամ 10 խուռն բաղնութեամբ զանազան ազգաց ժողովրդոց և հիւպատոսաց Եասաթիւներո՝ որոնք յատուկ զրկուած էին ընդ յառաջ Սրբազան Հօր Հիւպատոսաց կողմանէ, մասաւ մեծաւ հանդիսիւ ՚ի Սուրբ Ըթուս յետ վըցամնեոյ բացակայութենէն :

Եւ եկեղեցական հանդիսիւ Սուրբ Յակովբայ տաճարին իւր ուխտը մա-

տույաներով երաւ ՚ի Պատրիարքարան ,
ուր Սուրբ ԼԹՈՒՅՍ Դաւանգաւո-
րաց ուսումնարանի աշակերտներուն
յառաջագէմներէն վեց ուսանողք ի-
րենց բարերար Հօր դպրոցեանը վրայ
ուրախակցութիւնն յայանելու նը-
պատահաւ յօրինած ծառերնին և ու-
սանաւորնին նուիրեցին : Դամանակին
սղութեանը պարծառաւ բարբն ալ չի
կարգացուեցաւ , միայն մի արծակ
շարադրութիւն և մի տաճկերէն ու-
սանաւոր , որոց Սրբազան Հայր հա-
մառօտակի իւր գոհունակութիւնը
յայանելով և համայն հանդիսական-
ները օրհնելով արծակեց :

Հանդիսիս անձկութիւնը չի նե-
րէր բոլոր ծառերն ու ուսանաւորնե-
րը Սոնիս միջոցաւ հրատարակել բաց

՚ի երկուքէն որոց մինը , որոց վերնա-
գիրը կը յայանէ , իսկ միւսը Սրբազան
Հօր գպրոցին այցելութիւն ըրած օրը
կարգացուեցաւ ինչպէս նոյն միջոցին
վերոյգրեալ աշակերտը ևս երախտա-
գիտական զգածմամբ լի ներբողնէր
մատուցին իրենց բարեգութ Հօր :

Չեմք ուզեր ըստթեանքողներ-
քե ձգել Դպրանեանց վարժարանին
սանուհեաց յայանած ուրախութիւնն
ալ Նորին բարեխնամ Հայրութեան
գպրոցին այցելութեան ելլելուն , զո-
րոնք փոխադարձ օրհնութեամբ և քա-
ջակերութեամբ խրախուսեց ՚ի յառա-
ջադիմութիւն ՚ի միջթարութիւն քա-
ղաքացի Ժողովրդոց իրենց որդւոցը
մանկական մտքին երախտցիքը հան-
դիսիս միջոցաւ կը հրատարակեմք :

ՈՒՂԵՐԶ ՈՒՐԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴ ՅԱՆԱԼԻ ԳԱԼՈՒՍՏ Տ. Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ ՍՐԱՍԶԱՆ ՀՕՐ ՄԵՐՈՑ

Ո՛Ղ որ վեհդ ես և ամենից գերագոյն ,

Դու , որ օծան լինիս որոց ՚ի քեզ սերտ

Յոյս դնիցեն անխաճութեամբ անկաւրած ,

Իսկուս զնոցուն ըզձից պատուք հեշտագոյն ,

Ի՛նչուչո ընտու ըզքաղց նքթեալ թշուառին ,

Թե՛ կաղին ժոյժ յոյս կենցաղումս անտարժարժ ,

Յարունց վշտաց ւ՛անցուչ իցեն սին փառաց ,

Հաճիս յաւերժ ձրգել անխորի գըթութեամբ ,

Թե՛ պէտ իցեն ընդ ծով անցեալ անասման :

Դու և այսօր ելեր Հայկեան տահմիս յայց

Սեղ շնորհելով ըզբացակայ Հօր մեր դարձ ,

Ու՛մ ո՛չ սակաւ մնայաք անձկով զօրն ՚ի բուն ,

Հայկեան մանկունք արդ ամբարձէք ձեռս ՚ի վեր

Ունել շնորհս բարձրելոյն Վեհ Հրգորէն

Որ նա ինքն մեզ յայց ելեալ արդ շնորհեաց

ԸՂՎ Եհափառն ըզմեր ըզՏէրն քաջարի ,

Որ նո՛ գ ծով անցեալ և ընդ ցամաք հեշտօրէն ,

Եւ անվէհեր գիմադրաւեալ ընդ խոչ խուժ

Հաստատակեր զմեզ յարդարել էր ջանիկ :

Արտվարդ մեր լըցեալ բարեօք, բուռն հարցուք :

Օ գաշնակ սիրոյ կազմ 'ի գեղ գեղ դիմօք լուրթ

Ոգեւ երգել ըզգործ մեր հօր բարեխնամ,

Կեցցէ 'ի կեանս անզրաւ փառօք բարեշուք :

(Օ)՛ն արդ արիք համբոյր մատչիլ սուրբ աջոյն

Եթժժեւ հանուրց զուրախութիւն բերկրարար

Օ դառնայն 'ի գահ Վեհին մեր Հօր սիրայնոյ :

Եւ ցնծացէք դուք ո՛վ մանկունք Սիւնի

Բ զնցուլթիւն անզրաւախան 'ի խինդ յար

կալ 'ի սպասու խնամող վեհին (Բարձրելոյ)

Հօնել յաւէժ երգս յարգադիր սուրբ սրտիւ,

Ժրտել զի մի՛ երբէք թողցէ դժայկադունս,

Եւ անյուշողդ սրտասնդել յառարեղ

'ի սէր, 'հաւատս, 'ի սրբութիւն, եւ հոգւով

Ծ եռուցանել զնոսս 'ի սէր աննրկուն,

Տարովնոցա եւ զարու թիւն մարմնապէս :

(Օ)՛ն բարերարդ մեն ստանիս Զակովեան

Դու, որ յանիղձ բոյդ հանգստեան անձնդիւր

Ընհրաժեշտ զպարտուց վարկար դիատարումս :

Որ առ մարդիկ, որ առ Եստուած գերագոյն,

Ոյր առաջի գրէն ծունրոյ մարդ անցնիւր

Օի է պաշտպան սրոյ ճգնին 'ի լուսն,

Ընժտուելի պարտուց իւրեանց կենօք չափ

Օ այդ եռանդանն ըզվեհ զոգին սիրաբուզի

(Օ)՛ն արդ փութա՛ զարթուցանել եւ 'ի մեզ :

Հովնն հսկող յար ունի փայթ լըհօտէն,

Յուպ ընդ յանութ 'ի հանգրուան միջամուխ

Տքնի մինչ ցայգ եւ մինչ ցերեկ տօթակէզ,

Օնոցուն արիտուր տայ վարձաարէ Տէր ինքնին

Օ յաւէժ ըզխառնս ոյխնայտին մետուզիւն

Օ անմահութիւն, ընդ հրէշտակաց երգակցել,

Ըրդ ըզ արիտուր բոյդ խկ ջանից Եղբաւեր

Կայ ընդունիլ յանախ 'ի ճոխ բարութեան

Որում ոչինչ արժանս աւնէ որպէս սէր :

Ըրդ դու Հովնդ մեր ոչխարաց, եկ հսկել,

Թե տարածեա որպէս ըզհաւ 'ի ձագունս

Որ հաւաքեալ զնոսին 'ի բոյն բազմախնամ

Կողէ 'ի մարտ ընդ հափափողն եւ փրկեալ

Յակատանիս որպէ՛ աղստ զաւակունս :

Պէս այնչ ճադուց այսօր և մեր յոյժ տենեամք
կալ ընդ թեւոյք հայրականս մեք համբուռն,
ի գրգարան ճեմարանին Սաղիմայ
Սարգիւ ՚ի կիրթ ըստ բարեսէր քոյդ ըղձից,
ի ինեւ հրմուռ գրոց սրբոց բանիբուն
Որով զհամբաւ Ազգին և Տանն Յակովբայ
Հոգակ հարցուք Աղգաց և ՚ի լուր ամենից ։

1868 Յունուար 8

Դ. Ս. Երուսաղէմ

Կարապետ Տ. Սպեկանեան

Տեղաւանիւրոյ

Աշ. Երուսաղէմ

Վարժարանիս

ՈՒՂԵՐԶ ԵՐԱՆՏԵԱՊԻՏԱՎԱՆ
Ի ԸՆՈՐՀԱՐԵՐ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ
Տ. Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ Ս. ՀՕՐ ՄԵՐՈՅ
ՅՈՒՍՈՒՄԱՐԱՆ ԺԱՌԱՅԱՌՈՐԱՅ

Ամենապատիւ Սրբադան Հայր ։

Որ լեզու կրնայ այսօրուան մեր
սրտի զգացումը բացատրել . քանզի
արդարեւ այն աստիճան խնդութեամբ
համակուած է, որ մարդկային խոհուն
միտք մը անգամ լիովին նկարագրել
անկարող կը գտնուի . վասն զի անիկայ
ամենեւեւին ուրիշ չափ չունի եւ ոչ
սահման . բայց միայն այն ուղին որ
ճշմարտութեան բոցով վառված է . ո՛հ
ճշմարտութիւն կ'ըսենք և կը զգած
ուինք . կը հիանամք անոր փեմ ան
ուան վրայ , ինչ հզօր զօրութիւն , որ
եթէ լոկ երեւակայէ մարդ էակը ան
պատում հրշուանօք կը յափշտակուի .
խմայական աշխարհի մէջ կը գտնէ ինք
զենքը . ուր ճշմարտ երջանկութեան
ճաշակը կ'առնու եւ կը զմայլի , որուն
մարդ իւր բոլոր զօրութեամբ կը ձրգ
ափ հագուով և մտօք . հասա թէ մարդ
հպատակի անոր աղբեցութեան , գոր
ծադրէ զանիկայ , անոր արդարուն

թեան և իրաւունց զէնքերովը զրահա
ւորի , այն տոնէն թէ և անարգանաց ,
սուր սլաքին , նախառանաց սրտամուկ
նիղակին հանգիսի , թէեւ անտոնեւի
նեղութեանց եւ թշուառութեանց
մէջ ըլլայ , անյողդողդ և անընկճելի
կը մնայ . նաեւ ամեն խաւարային դը
րութեանց տակ միանգամայն ճնշուի .
նա կ'ըսեմ , ճշմարտութեան արի եւ
աննկուն զինուորը միշտ յաղթող է , միշտ
իստաւորեալ , միշտ պատուեալ է ։
Այո , միշտ բարձր է նա և լիովին վար
ճատրուած , ոչ եթէ մարդկային խա
ծառող շթանց քով գտնուած բե
րանէ մը , ալ յաւիտեանակոն արդար
պատկառէն , այլ այն գերազոյն էա
կէն . որուն փառք է իւր ծառաները
իստաւորելը , ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ
անջնջելի է . և թէեւ անոր մշտապա
կայծը երբեմն մարդկային անիրաւու
թեան մոխրոյն տակ կը ծածկուի , բայց
անշիջանելի է , անմահ է . նա այնչափ
զօրաւոր է , որ մահկանացու էակին
անունն ալ իրեն հետ կ'անմահացնէ ,
եթէ իրեն հաւատարիմ հպատակ
գտնէ ։

Այո , ահա այն կիրքն է մեր յնձու
թեան տահմանը , որ աղգային յառա

ջաղիմութեան ճշմարիտ սիրովը վառուած, գիտութեան տարածման եւ դաստիարակութեան ծաւալման համար կը շարժի, կ'եռայ ու կը բորբոքի. քանզի այս երկուքը, այսինքն գիտութիւնն ու դաստիարակութիւնը «Բն կերական աշխարհին լոյս, մարդկային բարոյական կենաց տարր, ազգային յառաջադիմութեան առաջնորդ եւ հայրենեաց բարոյակօն չենքին հիմունքներն». այն սիրտն է մեր բերկրութեան վերջին կէտը, որն որ խղճովն հայրենեաց թշուառութեան համար ցաւ կը զգայ, որով կը փութայ ամեն տեսակ նեղութեանց եւ տառապանաց սիրով տանիլ. պանդխտութեան ամենադառն բաժակին մրուցն անգամ խմել նշաւակ ըլլալ անխրտ բերան ներս անարդանաց՝ ասպագայ սերունդը տգիտութեան բռնաւորին ձեռքէն ազատելու համար, հայրենիքը բանաւորութեան ձեռքով կառաւարելու եւ ոչ բարետառեաց կրից ծառայ ընել, ու նուիրելու ազգին աղնուաղան բարեկիրթ սրտեր, այսինքն առաքինի գիւցաղուններ: Այսպիսի սիրտ մը թէ եւ իւր զգացմանց վախճանին վիհայնի, սակայն միշտ վարժուց եւ յարգանաց արեւանի է. բոտ որում հերկք է որ իւր սրտովը ճանչցող եւ գործադրող է: Երջայէս այն սիրտն է մեր հրեշտանաց աստիճան մը դնողը, որ ներս զանաւորութեան մարդավայել գիւցաղնական առաքինութեամբ եւ որդկական սիրոյ բորբոքմամբ կը թողու իւր բարբ քարձերը եւ այցելութեան կ'ելլայ իւր հեզ սրգւայր. իւր խրախուսական ներկայութենէ առժամանակեաց կերպիւ զուրկ գտնուող ժողովանդաւորները բաջալերել 'ի յաւաջաղիմութիւն 'ի բարոյական եւ 'ի մշտաւորականս, օրհնել իւր հայրական

օրհնութեամբ, մղել դէպ 'ի մարդավարութիւն. մոցնել բանականութեանն շաղկն մէջ, որով կը վերանորոգի ազգ մը:

Ահա այսպիսի խորհուրդներով վառուած սիրտ մը միայն մեր ցնծութեան հրճունանաց եւ երախտագիտական ըզգացմանց վերջին կէտն է: Աւարդքանի որ այսպիսի սիրտ մը մեր երախտագիտութեան եւ խնդութեան տանման ունինք, ըսել է որ պարզուեցաւ մեր պարտքը, եւ ահա այն է բարեմիտ բարեսիրտ եւ միանգամայն խորհող ճշմարիտ բանական կենդանիներ դառնալ, արդարութեան, իրաւանց եւ ճշմարտութեան համար մինչեւ անգամ մեր անձը զոհել սիրով: Ուրեմն այսպիսի սիրտ մը անմահութեան արժանի է, որ պոտեր կը կենդանացունէ. ուստի ամենքս միաբերան եւ բազկատարած խնդրենք Ասիականամութենէն. Դու, Տէր, այս սիրտը ամուսնն, կորովն եւ երջանիկ պահէ երկար ժամանակներ, անխրաւութեանց եւ բռնութեանց ասպառած քարերը վերցուր այս սրտին ճանապարհին վայելն 'ի վառու մեծի Տէրութեանդ եւ 'ի պատիւ Ազգիս:

Ի իմաց Եւրոպայի
1868 յուլիս 10 Յակոբ Յ. Բ. Պ.

Աշրուաղէմ

Մենեայատիւ եւ Բարեխնամ Սրբազան Հայր:

Փառք Բարձրեղն, որ մարդկային ազգիւրախութենէ համապատասխանող զգացմունք մը պատրաստեց Սրբոյ Գայիանեաց սանուցս. որոյ Ամենազօր Ան բարբ Աշակերտահետեցն սրտին սգոյ վարսադար չորդաջաւ պատառելու եւ ցնծութեամբ բարեբար Հօր մերոյ սիրոյ ողջնել մեզ բն

դուներու բարեբաւորիկ ժաման հաս-
ցունել:

Իսկ, ուրախութեան է օրս և
խնդութեան, որովհետև ոչ թէ իս-
րայէլեան որդւոց օրնորդաց նման ըզ-
Գեղէոն յաղթողն պարզեաց ոչ
ջամբ ընդունելու պատիւը կը վայե-
լեմք այսօր, այլ զայն՝ որ մարդկու-
թեան բարոյականութեան մահ և կո-
րուստ սպառնացող տգիտութեան խա-
ւարը մեր մոքերու հորիզոնէն իսպառ-
հալածելու և անհետ ընելու համար
իւր անձը, որ բնականապէս մարդուս
ամենէն մերձաւոր և սիրելի աւար-
կայն է, չը խնայեց ներութեանց և
տառապանաց մէջ ձգել:

Ուստի թող լռեն արուեստական
և ձեռագործ թմբուկները մեր այս
մանկական խմբիս ուրախութեան ըզ-
գացմունքները յայտնելու, և մեր
ընտանի թշնամոյն յաղթողին դա-
լըստեան համար հանդիսիս շքեղու-
թիւն մը տալու, և միայն բանական
սրտերու հարազատ քնարները թող
ներկայիս փառքը պայծառ յօրինեն:
Այո, Սրբազան բարերար, մարդիկ-
զէն լեզուներ միայն թող օրհնեն այս
օրը, որուն մէջ իրենց բռնութեան
չղթաները խորտակող դիւցազնիդ կը
կին ողջունելու պատիւը ունեցանք:

Ուրեմն, Ամենադատիւ Տէր, Ձեր
հոգեկան որդւոց որոնք ուրախու-
թիւնը կրկնապատկելու համար ըն-
դունէ դպրոցիս բոլոր աշակերտու-
հեաց որդիական շնորհախաղութիւնը,
որ Ձեր Սրբազնութեան այնչափ ե-
րախտեաց փոխարէն Ձեզ կը մատու-
ցանեն, մազթելով տիեզերիս յաւի-
տենական Տեսչութենէն որ բարերարդ
մեր Առաքելական սուրբ Աթոռոյդ
փայ հաստատ և անդրդուելի պահէ:

Աշխարհիս Սուրբ
Գայիանեաց Սարգսարմին:

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

Իրաւաւորական, Հայ-Պրիգորեան և Լիբե-
րալական բառերու մաս:

Ինչո՞ւ է որ պատմագիտութեան մէջ
զանազան անցքեր, նոյնպէս և գրա-
գիտութեան կամ բանասիրութեան
մէջ զանազան բառեր՝ ունին իրենց
յատուկ պատմութիւնը, թէ երբ և
ինչ պատճառաւ սկսած են, ինչ տեւո-
ղութիւն ունեցած են և ինչ հետե-
ւանք ունին: Այսին ղի՝ բառերը եւս
տեսակ մը կեանք ունին, կրօնասէնի,
կիրառութեան մէջ կը շարունակին և
կամ կը ծերանան և կը մեռանին: Այն-
օրինակ բառերու կարգէն կարենք հա-
մարել Իրաւաւորական, Հայ-Պրիգորեան
և Լիբերալական բառերը, որոնք քանի մի
ժամանակէն ՚ի վեր գործ կը դրուին
իբրեւ տիտղոս Հայաստանեայց եկե-
ղեցւոյ: Այս կիրառութիւնը, որ ին-
քին օտարտուի է և վերական, դժ-
բաղդաբար սովորական եղած է ոչ մի-
այն բանաւոր խօսակցութեանց, այլ
և գրաւոր հրատարակութեանց մէջ:
Օտարտուի և վերական անուանեցինք,
և որպէս ղի տարակուսանաց տեղի
չթողունք, հարկ կը համարիմք մեր ա-
սածը պարզաբանել և իւրաքանչիւր
բառի նկատմամբ քանի մի դիտողու-
թիւն ընել:

Իրաւաւորական բառը կիրառութեան
մէջ մտած է այն օրէն, երբոր մեր հայ
եղբայրներէն ոմանք թողով Հայաս-
տանեայց մայրենի եկեղեցւոյ գիրկը՝
գիմած են Հռովմէական եկեղեցւոյ
ծոցը: Կիրառութեան պատճառն ևս
այն եղած է, որպէս ղի մայրենի ե-
կեղեցւոյն հարազատ մնացողները Ի-
րաւաւորական յատկանիշով սրտուին Հռ-
ովմէական եղածներէն: Սակայն մեր
հատուածեալ եղբայրն ևս ուղղակի
Հռովմէական կոչուիլը նախատինք հա-

մարերով և Պապի իրաւասութեան տակ մոնեթէն յետոյ ևս՝ չը կամերով ի ռուսաւորդի սուրբ անուէր իրենց վըրայէն քերել, ի ջրիածնական բառը հը նարեր են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ծոցին մէջ մնացողներուն համար և այս բառը սովորաբար գործ կը գրուի հայ-հռովմէական գրուածներուն մէջ։

Իսկ Հայ-Ղրիմդրեան բառը կիրառութեան մէջ մտած է այն օրէն, երբոր Ռուսերը տիրած են Հայաստանի մի մասին. և այն բառի սկզբնական գործադրութիւնը կը տեսնենք այն վարդադրութեան կամ վանանա գրութեան մէջ, զոր Ռուսիոյ ահրու թիւնը 1863ին իր կողմէն տուած է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարչութեան համար, և որուն վրայ երկար բողոքներ բարձրացան մեր ազգի կողմէն։ Ուրեմն, ակներև յայտնի է այս տեղէն, որ Ղաասորական, Հայ-Ղրիմդրեան և ի ջրիածնական բառերը իբրև Հայաստանեայց եկեղեցւոյ տիտղոս կիրառուելն նորամուտ է, օտարութիւն և վրիպական։ Նորամուտ և օտարութիւն է, որովհետև մեր նախնեաց և ոչ մի գրաւոր երկասիրութեան մէջ այժմեան նշանակութեամբ գործադրուած չեն։ Վրիպական է, որովհետև մեր եկեղեցւոյ նախնականութեան և առաքելականութեան վրայ ստուեր կ'ածեն։ Սեր նախնիք գործադրած են Ղաասորական կանոն, ի ջրիածնական Արեւ, բայց ոչ երբէք Ղաասորական, Ղրիմդրեան կամ ի ջրիածնական եկեղեցի, ընդհանուր Հայոց ազգի առմամբ։ Վասն զի մեր երանելի նախնիք, ընդ որս և խնքն Ս. Լուսաւորիչն, յառաքելոց անտի ՚ի թաղէոսէ և ՚ի Բարդուղիմէոսէ աւանդած են մեզ մեր եկեղեցւոյ հիմնադրութիւնը և ոչ ՚ի Ղաասորէն կամ ՚ի հիմնարկութենէ ի ջրիածնի։ Ղաասորիչը նոյն առա-

քելական եկեղեցւոյն Հայրապետ է և քրիստոնէական լուսոյ տարածող՝ հայասեռ հօտին մէջ, ինչպէս և իւր յաջորդքը Սեծն Ներսէս, սուրբն Սահակ և այլք։ Իսկ ի ջրիածնիւր մենաստան մի է, ինչպէս Հայաստանի միւս մենաստանները, և հայրապետական ակթոռանիստ, ինչպէս եղած են երբեմն Ղուին, Անի, Արս և այլն։ Եթէ օտարներուն նայելու ըլլանք, նոքա ատելութեամբ մեր եկեղեցին կերչոածական, կերպիկական անգամ կուշած են, թող թէ Ղրիմդրեան և ի ջրիածնական. բայց մենք, որպէս հարազատ որդիք, պէտք չէ մեղանչենք մեր առաքելական եկեղեցւոյն դէմ, օտարաց ճարտարմտութեամբ հնարուած կուշումներուն արձագանք տալով։ Սեր պարտաւոր ենք անխոփոխ պահպանել այն կոչումը, զոր աւանդած են մեր նախնիք և զոր մեր եկեղեցին Աւետարանը ձեռքին կը կրկնէ Հանգանակին մէջ, այն է Ս. Բարդուղիմէոս, Ղաասորական, Սուրբ։ Եւ եթէ հռովմէական եկեղեցին կ'որոշուի Բարդուղիմէոսի (բարձր) բառով, իսկ յունականը՝ Ուղլաթ (օրթոդոքս), այս յառաջ եկած է ոչ թէ որ և իցէ առաւելութենէ կամ սեպհականութենէ, այլ յաճախ գործադրութենէ։ Սեր նախնեաց յաճախ և շարունակ կիրառած յատկանիշը մեր եկեղեցւոյն նը կատմամբ՝ եղած է Արաբական բառը, զոր պարտիմք և մենք կիր առնուել, և ոչ թէ նորամուտ բառերու տեղի տալ։ Եւ յա կիրառութեամբ մենք առաւել յարգած կ'ըլլանք թէ մեր եկեղեցւոյ նախնականութիւնը և թէ՛ ըզնոյն ինքն Ղրիմդր Ղաասորիչն, (որ յաջորդ է առաքելոցն թաղէոսի և Բարձրդիմէոսի, որոց սերմանած աւետարանական սերմունքը տուրելով չարչարանօք և քրոտմէք՝ աճեցոյց) քան

Թէ մեր եկեղեցին Լուսադիական կամ Վրիժորեան կոչելով, զոր երբեք չը կոչեցին ոչ ինքն բաղմերախա Հայրապետը և ոչ իւր մեծավաստակ յաջորդները :

Հարկ չենք համարեր մեր դիտողութիւնը երկարել այս մասին բաղմութիւն վիայութեամբ նախնեաց, վասն զի ապահով ենք, որ մեր նկատմունքը ըստ ամենայնի իրաւացի պիտի գտնեն այն ամեն ընթերցողները, որոնք փոքր ի շատե՛ դեգերած են մեր նախնեաց մոտենաբարեական երկասիւրութեանց և մեր եկեղեցական յիշատակարանաց մէջ : Աստի և ապահով ենք, որ այսուհետեւ խնամով կը յարգուի մեր եկեղեցւոյ նախնական կոչումն թէ՛ պաշտօնական և թէ՛ ազգային այլ և այլ գրուածոց մէջ, որ է Առաքելական Եկեղեցի Հայաստանաց, և այսպիսով կը բարձուի նորահար բառերու ազաւաղութիւնը, որ եթէ նոյն անդգուշութեամբ շարունակի, գուցէ նորանոր բառեր ևս պիտի բաղմանան, և վերջոյ պիտի կարծուի օտարաց առջև՝ թէ մեր եկեղեցին մի բանի տեսակ բաժանումներ ունի :

ԺԸՄԱՆԿԵՐԱՆՔ

Ուրախութեամբ սրտի կը ծանուցանեմք Սրբոյ Ծննդեան հանդիսին խաղաղութեամբ և քրիստոնէավայել սրբիւնշտութեամբ կատարուելը : Այս համառօտակի ծանուցումը սա նպատակաւ կ'ընեմք, վասն զի գիտեմք, բայց որ մեր Մեծ, բաժանորդներէն որոնք որ երկու տարի յառաջ այն հրաշալի հանդիսին ներկայ գտնուած են տեսած են մէկ քանի կրօնամուտ օտարազգեաց երեսէն նոյն երկրպագելի տեղը ինչ տեսակ հակաքրիստոնէա-

կանութեան ու դալթակիական գործոց աստարեղ կը դառնար : Եւ անշուշտ եռացեալ սրտիւ կը սպասեն թէ այս տարի ինչպէս կատարուեցաւ այն Սրբազան արարողութիւնը : Մէկ քանի կրօնամուտներու երեսէ ըսինք. վասն զի ապահով եմք և վստահ իսկ որ՝ Յունաց Պատուարժան Միաբանութիւնն ինչպէս մեք՝ նոքա ևս չեն փափաքիր երկրպագելի տեղ մը մենամարտութեանց և այն կեդրոն ըլլայ, վասն զի այն Հայր և Յոյն տաճարէն դուրս սիրով և խաղաղութեամբ կը վարուին, ինչ զարմանք սէր քարոզուած տեղը ատելութիւն յարուցանեն : Չբաւիր սեփական տեղեաց իրաւասութեան գրգիռն է. վասն զի ամեն ազգ իւր բաժինն ունի, և արդարագոյն կառավարութեանէն բարձրագոյն հրաւրութեամբ վաւերացեալ է : Ապա ուրեմն ինչպէս ըսինք մէկ քանի Աւետարանին հրամայած սուրբ սիրոյ և խաղաղութեան հակառակ վարուող կրօնամուտ սինկլերոներու անօգուտ գրգիռն է, որ օր ըստ օրէ ոչնչանալու վրայ է շնորհիւ և ազգու յորդորմամբ Սրբազան Պատրիարքաց : Եւ այս պարձանօք կ'ըսեմք որ Հայր միշտ խաղաղութեան հետեւած է, դժբաղդաբար թշնամութիւնը իւր ստիսներէն սկսած է :

— Յաղպեալ մեր Մեծ, նամակագիրը ամսոյ 18 թուականով գրած նամակաւ հետեւեալ բերկրաւ թ ըստ որ կը հաղորդէ հրատարակելու խնդրանօք : Ընցեալ ամսոյ վերջին կիւրակէ օրը տեղւոյն փոքրիկ դպրոցին սակաւաթիւ աշակերտաց և աշակերտուհեաց առաջին ութամսեայ քննութեան հանդիսին կատարուելը ի ներկայութեան Ս. վանուց տեսուչ Արժ. Աթմաս վարդապետի, և քաղաքացի ժողովրդոց : Աշակերտք դոհայուցիչ պատասխան

սուած են հարցմանց սրբեն, բերակա-
նութեան ութն մասունք բանին և քը-
րիստոնէական պատմութիւն : Արդա-
բեւ մեծ պատիւ կը բերէ Աղլարացի
Արժ. Տ. Վարդան վարդապետի, որոյ
ուսումնասէր ջանից արդիւնքն է այն-
պիսի տեղ մի սակաւածիւ Հայ ման-
կաւոյն գիտութեան ճաշակն առնել-
նին : Արին Արժանապատուութիւնը
իւր ժամարարութեան ծանր պաշտօ-
նէն ժամանակ գոյնալով՝ աշխատե-
ր է բարոյական սպասն ալ մատուցանել
աղայոց, որոնք աւելի պէտտ ունին ՚ի
սկզբան մանկական հասակնուն մէջ
գիտութեան լուսով իրենց մտքերնին
մշակելու, որոյ շնորհիւր ապագային ըւ-
րան կրօնասէր ու հայրենասէր Հայեր :

Ուսումնասէր հայրը համայն Սի-
աքանութեւն շնորհակալութիւն ընդու-
նած է, ինչպէս և բոլոր ժողովրդոց .
որուն գովութեամբ կը վրայէ նամակա-
գիրը, և միանգամայն կը խնդրէ քա-
ղաքացւոց կողմանէ Ամեն . Սրբազան
Պատրիարք Հօրմէն գէթ ժամանակ մի
եւս Արժ. Վարդան վարդապետը չի
հեռացնէ այն պաշտօնէն, մինչեւ աշա-
կերոյք բերականութիւնը ամբողջ ա-
ւարտեն : Ոչ պակաս գովութեամբ ու
շնորհակալութեամբ կը յիշէ տեղւոյն
Արժ. Տեսուչ սուրբ հօր աղբասիրա-
բար մատուցած դիւրութիւնները ՚ի
յառաջագիմութիւն աշակերտաց : Այ-
սարդարեւ արժանի է շնորհակալութե-
վան զի Պօղոսի տնկածը առանց Ա-
սողոսի ջրոյն չի զարգանար :

Ի վերջոյ նամակագիրը ցաւօք սրտի
կը յայտնէ ժողովրդոց ոմանց ուսման
դեմ ունեցած հակակրօնութիւննին :

Այս մասին ՚ի մխիթարութիւն մեր
բարեկամին սա կ'ըսեմք, ինչպէս ինքն
ալ իւր գրութեամբ մեր խօսքը կ'ա-
պացուցանէ :

Ուսման ճաշակը չառնող անձ մի

Թ'նչ կը զգայ ուսմունքէն . այս, ինքզն
կը կարծէ սր դեռ հացագործը ու նը
սարավաճառը ուսմունք չեն առներ,
այլ երբ համազօր թէ ուսման շնորհիւ-
իւր արդի ամենագիտար աշխատու-
թեամբ մշակած պարտեզը շատ դիւ-
րին կերպիւ կը մշակուի, պիտի հա-
մազօրի որ ուսմունքը թէ և բոլորովին
չեն գոհացներ հացագործը և այն, այլ
բաւական կը դիւրացնեն հաց ճարե-
լու կերպը :

Ի վերջոյ այս եւս կը յաւելնենք
թէ դժբախտ գիտութեան ճակատա-
գիրն է ժամանակ մի եւս հալածուիլ
ու նախատուիլ ուսման ճաշակը չառ-
նող հայերէն . պէտք չէ յուսահատիլ .
քաջ զինուորը իւր ճակատը թնամուցն
արեան շիթերով կը ստակէ . ապահով
ճանապարհէն երթալը քաջութիւն չէ՝
ժամանակակից իմաստնոյ մի բաժին
նման :

Այնպէս Ղամսկոսի նամակագիր-
նիս գովութեամբ կը գրէ նոյն տեղի
զարոյցին վրայ, և կը խնդրէ իրենց
շնորհակալութիւննին Սիօնիս միջոցաւ
նուիրել տեղւոյն բարեջան Առաջնորդ
Արժ. Տ. Բառնաբաս վարդապետին
և տարեկան ժամարար Արժ. Տ. Սեւ-
րովբ վարդապետին, որ առաջնոյն իւր
բախումանօքը և երկրորդին աշխատա-
սիրութեամբը օր ըստ օրէ կը յոռա-
ջանան աշակերտք գիտութեան մէջ .
Արեւի է մեզ հանդիսիս միջոցաւ այս
պիսի բերկրաւթ լուրերով Սեծ,
բաժանորդաց տիրեալ սրտերը ուրա-
խացնել : Տիրեալ, վասն զի երբ ա-
մեն հայ նուրբ գիտողութեամբ կը
ռեւու ըլլայ ազգիս արդի վիճակը, ար-
դարեւ ցաւօք կ'ըսեմք, ուրախութեան
նշոյլ մի չի պիտի տեսնայ : Ղաբաղ
Հայուն ճակատագիրն է ամեն տեղ
ագիտութիւն, եղբայրասնեցութիւն,
(խոհմութիւնը կը հարկադրէ այս

տեղ կէտերով . . . անցնել տեսնել :
Աղգիս բարօրութեան և երջանկութեան դարերուն պատմութիւնը կարգացող Հայուն սիրտը կուրախանայ :
Այո՛, ամեն տեղ շատ քիչ յառաջագիմութեան լոյսը ծաւալելու սկսած է : Իսկայ նոյն լոյսին նոյեքու աւերաջ չունենանուս , քիչ միջոցէն աչքերնիս կը խողովի (քամաշմաք) և տեսական գորութիւննիս կը նուաղի , որով յուսաբեկ յետս կը դառնամք :

Ապացոյց , ահա հետեւեալ հատուածը որ Իերիայի մեր Սեճ . նամակագրին գրութեան համառօտութիւնն է , զոր ընդունած ենք հրատարակելու խնդրանք , որն որ թէպէտ ուշ հասաւ ձեռքերնիս , սակայն կարեւորութիւնը ճանչնալով կը փութանք համառօտ պարունակութիւնը հրատարակելի տեղեկութիւն ազգայնոց :

1866, օգոստոս 25 էն Իերիա գլխաւոր Արաբկերցի ազգայինք իրենց քաղաքի ութ վարժարանաց պիտոյն հոգալու համար ընկերութիւն մի հաստատած են , որն որ Ալիկիս լրագրոյն միջոցաւ ծանուցուած էր , և որն որ տակաւին կը շարունակուի եղեր : Սեճապատիւ անդամոց գործունէութեամբ :
Այս ընկերութիւնը այլ և այլ քաղաքաց մէջ ճուղեր ալ ունի , ինչպէս Պօլիս , Կարին , Սեբաստիա , Յանդեպ , Լըզնկա : Հիմայ մէկ տարուան և չորս ամսուան արդիւնք ըլլալով 70-80 Օսմանեան լիքս պատրաստի ունի եղեր , և կ'ուզեն անխափան շարունակել իրենց բարի և աղջօգուտ նպատակը . նաեւ պատրաստ են պահանջուած ժամանակ հաշիւ տալ : Հեռաւոր քաղաքաց մէջ գտնուող ընկերութեան անդամոց միամտութեան համար . բոց սակայն կը ջաւին որ Պօլիս գտնուող քաղաքացի ազգայինք սրուած և խան

դարուած կ'երեւին :

Այս համառօտ տեղեկութիւնը հրատարակելէն վերջ մենք ևս կը խնդրեմք մեր Արաբկերցի յարգի ազգայիններէն , որ չի լքանին այսպիսի բարենպատակ գործէ մի . քանի որ սկսած և քիչ շատ հաստատած են , ըսել է դժուարութեանց մէկ մասին յաղթած են , ապագային մէջ սրատահելք դժուարութեանց ալ յարատեւութեամբ կրնան յաղթել . նպատակնին խիտա գովելի և շատ օգտակար է , այսինքն ապահովել վարժատանց յարատեւութիւնը . որ եթէ յաջողին ապագայ սերունդը իրենց երախտագարտ պիտի կացուցանեն , ուստի եթէ սաղագ է որ ամանք սրուած և խանգարուած են , կը յորդորենք որ միանան և անընդհատ շարունակեն , իսկ եթէ բանաւոր պատճառ մի ունին , կրնան տեղեկագրով մը իրենց ընկերութեան կեդրոնաւորին խնայունել և բացաւրութիւն պահանջել : Արաբկերցի ազգայնոց աշխարհին և հաստատամտութեան վերայ վստահ ըլլալով , տոյսմայ աջալի կը սենք և կըսպասենք ուրիշ անգամ աւելի օրինաւոր տեղեկութիւն անելով այս նիւթիս վերայ ընդարձակ խօսիլ :

Վնայ 12ին երեկոյեան ժամ տարնուկէսին 3-4 մանրերորդի չափ բաւական ցնցմամբ շարժեղաւ Ս . քաղաք : Շարժումը հիւսիսէն դէպի հարաւ էր , դահութիւն Ատուծոյ որ չի կրկնեց . վան զի Ս . Քաղաքիս համար մեծ փրաններ կ'աւթեր եթէ շարունակէր , ընդհանրապէս շէնքերը քարաշէն ըլլալուն . այսպիսի դէպքերէն մեծ երկիւղ կը կրէ : Գիւղացոց (Պէրահներուն) շատ մեծ մասը չը գիտեն երկրաշարժի ինչ ըլլալ , և յանդիմալս այսպիսի իրենց համար նոր պատահման վրայ ըրած առասպելնին ոչ միայն վարմանալի է գիտեննուն

նկատմամբ, այլ և ծիծաղելի: Ահան ջարուր եղած եմք մէկ քանի ծիծաղա շարժ պատմութեանցը և եթէ սուիթ ունենամք յառաջիկայ թերթերով հնարած առասպելնին կը հրատարա կեմք ՚ի զուարճութիւն ընթերցողաց. և զայն իրենց ճարպիկութեան կու տամք. անուրանալի է Ֆելլաեներուն ա ջարջութիւնը մանուկանդ իդական սեռին՝ բաղդատմամբ իրենց ունեցած անուտումն վիճակին:

— Ընտոյ 21 ին հասաւ ՚ի Ս. Քաղաքս Բրուսիոյ կամ՝ նոր Ալքմանիոյ Անճաղօր տէրութեան նորնտիր՝ Հիւսպատոս Անճ. Տորթոր Պ. Պէտերմանը՝ որ ար դէն յայտնի է ուսումնական աշխարհին որպէս նշանաւոր Արեւելեան լեզուները գիտցող, և Հայոց ազգին՝ որպէս մեծահմուտ հայագէտ:

Այս նշանաւոր անձը Ս. Քաղաքս գալով իւր Հիւսպատոսական պաշտօնին հետ ունի և բանասիրական ու հնա սիրական հետազոտութեանց պաշտօ նրն ալ: Անճ. Պ. Պէտերմանի արժա նաւորութեանցը համեմատ սիրալիր ընդունելութիւն եղաւ կառավարու թեան և հիւսպատոսաց և երեք վա նուց կողմանէ, որոյ ՚ի պատիւ ընդ յառաջ խրկուած էին հիւսպատոսարա նոց և վանաց թարգմանները Եասախ ճիներով, և հետզհետէ պաշտօնական այցելութիւններն ալ կ'ըլլան: Պ. Պէ տերման հաղորդեց մեզ յօդուած մի Սիօնիո միջոցաւ հրատարակելու, զոր խրկած է Պէռլինէն Պ. Սինոս տէր Սիրաիլեանց վերին Ագուլեյի ուսու մնաղարդ պատանին, որ թիֆլիզի բա րեհամբաւ ուսումնարանին մէջ Հայ կական ուսմունքը աւարտելէն զինի, այժմ՝ վերոյ յիշեալ քաղաքը կ'աշխատի եւրոպական լեզուաց ու գիտութեց կատարեալ ուսմունքը առնելու: Այս անգամ Սիօնիո մէջ տեղ չունենալ

նուա կը պարտաւորիմք գալիք ամսոյն հրատարակել:

— 22 ին Աբբահօր անուանեալ խոր ջնհորը յորդեց, որ ըստ քաղաքացեաց և գիւղացւոց յառաջիկայ տարւոյն առատ պտղաբերութեան նշան է. թէ և գոհութիւն Աստուծոյ անձրեաց յաճախութիւնը արդէն կ'են թաղրեն արմտեաց և հացի ոռա սաւթիւն ըլլալը սոյն տարւոյս մէջ:

Անցեալ ամսոյ վերջերք Ս. Քաղաքիս Յուսաց Պատուարժան Աիւրբանութիւնը իւր գլխաւոր անգամներէն մինը կորցոյ:

Առսաւորութեան հանդէսը կատարող և վանուց առաջին փոխա նորդ Այիյաս Եթրոս (Սուրբ Պետրոս) ութսունամեայ ծերունին էր՝ որ կնքեց իւր մահկանացուն վաթսուն տարուան չափ ծառայելով իրենց վանուցը:

Հանգուցեալ ծերունին իւր խա հեմ բնաւորութեամբն և առա ածեռնութեամբը Ս. Քաղաքիս բոլոր բնակչաց սիրելի էր, և իւր պաշտօնին նկատմամբ զարմնալի էր Ռուսոյց ցուցրցած յարգանքը ու նուիրատուութիւնը: Եւ իւր հաւատարիմ ծառայութեանցը փախաբէն վարձատրուած էր Ռուսաց կայսրութենէն շքանշանով:

Թաղման հանգէսը շատ փառաւոր եղաւ. բոլոր Հիւսպատոսք իրենց համագգեստովը ներկայ էին յուղարկաւորութեան, և ՚ի պատիւ՝ նոյն օրը իրենց գրօշները կէս պարզած էին: Ս. Վանուցս կողմանէ խրկուեցան երկու վարդապետք և Եասախճի հանգխաղիր գտնուելու:

(1) Յոյն Չապի ճրագայտցի լուսաւորեալ հանգէսը կատարուին Սուրբ պատուանուներ կուտան:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

Քանիցս անգամ շնորհակալու-
թեամբ սրտի պատեհ ունեցած եմք
հրատարակելու այն բարերարաց ան-
ւանքը՝ որոնք իրենց անատաճեռնու-
թեամբը Սրբոյ Եթուոյս նորահա-
տատ թմանգարանին յոժարութեամբ
սրտի նուէրներ քրտն են յաւիտենա-
կան յիշատակ իրենց անուանցը և
ազգատոհմիցը :

Ենուրանալի ճշմարտութիւն մի է
թէ այսպիսի հատառնութեանց պոյ-
ծառութիւնը մոսնաւոր անձի մի ձե-
ռքնուութեամբը չի կրնար յառա-
ջանալ, այլ բազմաց նուիրատուութե-
ամբն է որ կը ճոխանայ : Եթէ եր-
կոքին Գրիգորը Պարօնաէր և Շղթա-
յակիրն՝ այն անմահ յիշատակաց ար-
ժանի Սրբոյ Եթուոյս անպուգական
բարերարները՝ սրբազան Հայրապետ
ները՝ որոնք տաննեօթներորդ և տա-
սընութեան զարուս մէջ Սուրբ Ե-
թուոյս համար իբրեւ երեւելի գիտա-
ւորներ փայլեցան Սիաբանական առ-
տեղաց մէջ, եթէ կ'ըսեմք այն անձ-
նադիր քաջ հովիւները իրենց արեամբ
չոփ վաստակովը նուիրած պատուա-
կան ու սրբազան տնօթները Սիօնիս
մէջ յիշատակ չընեն, այսօր Հայր Ս.
Քաղաքիս մէջ իւր երկու հզօր պաշ-
տօնակցացը յառաջ ինչ երեսով սի-
սի ներկայանար : Սե՛ճ. բաժանորդ-
ներէն՝ որոնք որ Օլտիական և այլ
հանգիսից ակննատես եղած են, կը
վկայեն քսածնուս : Հայր այսօր Ս.
Քաղաքիս բոլոր Տնօրինական տեղ-
եաց մէջ երկու բաժանորդ (հիսա-
աար) ունի, որոց առաջինը իւր ոյ-
ժը եօթն չափով տէրութեանց վրայ
կը յենու, իսկ միւսը 14 միլիոն աղ-
գին և . . . վրայ. իսկ տարագիր
Հայուն ինչ բաժին կը մնայ, եթէ

ոչ Աղգին՝ սիրելի Աղգին ձեռնառու-
թիւնը : Սիաբանութիւնս չի կրնար
այնչափ ապերախտ գտնուիլ մոռնալու
չափ աղգին երախտիքը . քա՛ն լիցի .
այլ յամենայնի զնիքը երախտապարտ
կը ճանչէ նորա, այսու ամենայնիւ ինքն
ալ (միաբանութիւնս) արդար իրա-
ւամբ կ'ըստասէ միշտ ընդհանուր աղ-
գիս ձեռնառուութիւնը կամաւոր նը-
ւէրներով, որով Սուրբ Քաղաքիս մէջ
չորս միլիոն դժբախտ Հայր ներկայա-
ցընողն է : Միջոցիս չի ներէր այս
խնդրոյս վրայ աւելի խօսիլ, յարմար
առիթով մի մեր պարտքը կը քաջը-
նեմք :

Ես անգամ ևս գոհունակութեամբ
սրտի կը հրատարակեմք ճշմարիտ Աղ-
գասիրի մի անունը՝ որ իւր բարեօր-
տութեամբը համայն Սիաբանութեանս
շնորհակալութիւնը ընդունած է, և
պարտաւոր քրտն Ուխտս միշտ աղօ-
թապարտ գտնուիլ իրեն բարեկենդա-
նութեանը, և ապագային իւր յիշա-
տակին : Կ. Պօլսեցի, այժմ Գահիրէ
բնակող Սեճանուն Սէհմէտ Էլի և
յաջորդաց նորա Տէրժի պաշտ Ռափա-
յէլեան Վսեմաշուք Գէորգ Պէյն է
այն վեհանձն նուիրատուն, որ հաճե-
ցաւ Ս. Եթուոյս թմանգարանին նը-
ւիրել հինգ հատ մարդաչափ աղնիւ
մարմարիօնեաց արձաններ, որոց չորսը
տարւոյն չորս եղանակները կը ներկայ-
ացնեն, և մինը Եթինայի չատուա-
ծուհի մը, երեք կտոր Գաղղիէրէն
Բառդիքը : մի մարմնական արհեստից
վերաբերեալ պատկերազարդ գիրք .
վանուցս պիտանաւորութեան համար
երկու հատ երկաթեայ ջրահան գոր-
ծիք. մի կար կարելու ճապնայ և մի քա-
րացեալ փայտ : Վսեմ. նուիրատուն
բարեգաշտութիւնը չի վերաւորելու
համար աւելի գովեստներ չեմք ուղեր
տալ. այլ միայն սա խօսքը բերով կը
վերջացնեմք. « Երանի այնոցիկ որք ու-

նին յիշատակս ՚ի Սիօն ։ Եւ մանապէս
Լմեն . Սրբազան Հօր Գահիրէ և Լ-
ղէքսանդրիա գտնուելուն զանազան
անձինք մասնաւոր նուէրներ ըրած են
Թէ Թանգարանիս և Թէ Գլորիոցայ ,
որոնց անուանքը Ս . Սիօնիս Տէրօջ
տուժարին մէջ արձանագրուած են ։

Լմեն . Սրբազան Պատրիարք Հօր
հետ եկան Գահիրէէն յառանգաւորաց
ուսումնարանի երկու սեւամորթ
աշակերտացուք ։ Որոց տուալինը Գաբ-
րիէլ անուն որդեգիր Լրաբիւրցի կա-
րապետեան Սեծ . Պօղոս էֆէնախին ,
և երկրորդը Սիբայէլ անուն Լրաբ-
իւրցի Յարութեան Լրժանոյարկ Գը-
րիգոր աղայի որդեգիրն , որոնք ըստ
կանոնի ուսումնարանիս լանուցս բը-
ժըշկին կողմանէ նպուեղով ժառանգա-
ւորաց դպրոցը մտան ։

Թշկի Վայագրոյն օրինալը .

Լրժանապատիւ Տեսուչ դպրոցաց .
Ըստ Բարձր հրամանի Լմեն . Սրբ-
ազան Հօր և կանօնի Սրբոյ ԼԹՈՒ
նոյս յառանգաւորաց դպրոցի աշա-
կերտացու Գաբրիէլ և Սիբայէլ աղ-
այքը նպեղով ըստ բժշկական օրի-
նաց , ամենեւին արատ մի չունին , և
կազմուածքնին առողջ և ժառանգա-
կան ախտ մի չունենալնուն կը վիայեմ ։

Նաւաստ Սահակ Բիթապճեան
1868 Յունիս 10 Բժիշկ Ս . ԼԹՈՒՆՅՈՒ
Երուսաղէմ ։ Երուսաղէմ ։

Ընցեալ և ներկայ ամսոյս մէջ բա-
ւական ալեկոծութիւններ եղան Լու-
րեստանի ծովեզերքը . այլ ուրախու-
թեամբ սրտի կը ծանուցանեմք Թէ
Ջերմեւանդն ուխտաւորաց վաբրիկ
փնաս մը անգամ պատահած չէ ։ Այս
՚ի միամտութիւն ընտանեաց և աղ-

գականաց բարեպաշտ ուխտաւորաց
կը ծանուցանեմք ։

Եւ յառանգաւորաց ուսումնարանիս
տարեկան հարցաքննութիւն սկստեալ
սոյս 23 ին , յաջորդ Թուով արդիւնքը
կը հրատարակեմք ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Բաջ զգալով ճաշու տւետարանի
սուրբ Եկեղեցւոյ մէջ ամենապիտանա-
ւորութիւնը , ուստի այս անգամ մա-
քուր տպագրութեամբ և ընտիր Թղ-
թով ՚ի լոյս ընծայելու մամլոյ յանձնը
ւեցաւ ։

Սուրբ ԼԹՈՒՆՅՈՒ տպարանին ՚ի լոյս
ընծայուած գրքերը առ այժմ հետե-
ւեալ տեղերը կը վաճառուին Պօան
կի հաշուով անփոփոխ ։

Բերիա (Հալէպ) Լրժ . Տ . Խաչա-
տուր Բահանայի գրասենեակը ։

Գահիրէ Օմիւռնացի աղայով մե-
ծապատիւ Լղայ Սիմէօնի վաճառու-
տունը ։

Օմիւռնիա Սեծ . Տէտէեան եղ-
բարց գրատունը ։

Կ . Պօլիս . Սեծ . Սարգսեան և
այլ գրավաճառաց ձեռք ։

Տիգրանակերտ Նախաշեան Սեծ .
Յովհաննէս աղայի վաճառատունը ։

Հանդիսիս բաժանորդ գրուել վա-
ւաքողները կրնան վերոյդրեալ ան-
ձանց միջոցաւ կամ ուղղակի Սուրբ
Երուսաղէմ գրեթով իրենց փախաբը
լլուել ։

Գուշառայեան Զովհաննէս աղա :
Ետայեան մահաւորի Զակար աղա :
Զօրայեան Մինաս աղա :
Էմանուէլ Գեորգ աղա :
Համբարձումեան մահաւորի Փ. Գալուստ պատուե.

Ի Երզնէի պի (Պայքարը) :
Ճշմարտախօսեան Ստեփան աղա :
Ս. Էրիզեան խաչատուր աղա :
Մարտաւուն Զակար աղա :
Սէրապեան փարձարան :
Յ. Էրիզեան խաչատուր աղա :
Զիլիկիլեան Գրիգոր աղա :
Զեմէնձեան Բարսէղ աղա :
Զիլիձեան Զակար աղա :
Պարզադարեան Ղուկաս աղա :
Պարզադարեան Պարտաւար աղա :
Պարեօղեան Մատթէոս աղա. (3 օրինակ) :
Սաւաքանայ Դանիէլ աղա :
Մելիքեան Զովհաննէս աղա. (վասն Արշալուռեան
փարձարանին Ագրիանապոլսոյ :
Սուրբանեան մահաւորի Գեորգ աղա :
Սարգսյեան մահաւորի Լաւրայ աղա :
Վարդեան Զակար աղա :
Տամիաձեան Զովհաննէս աղա :
Տամիաձեան Պարգիս աղա :
Տեւէեան Զարուծիւն աղա :
Տէր Փիլիպոսեան Մարտիրոս աղա :
Փարսեան Զարուծիւն աղա :

ԻԶՄԻԱԾԻՆ

Տ. Տ. ԳԵՂԻԳՎ. ՎԵՀԱՐՈՒԱ. Կաթմաղիկ (2 օր) :
Գեղ. Անդրէաս Եղիսիպոս :
Արժ. Թադէոս փարզապետ Զիւնալան :
" Բարդիս փարզապետ տէր Գասպարեան :
" Գրիգոր փարզապետ Մուշեղեան :

ԹԵՐԻՍԱՆ

Գեղ. Թադէոս Սրբաղան Արքեպիսկոպոս բարեխը-
նամ Առաջնորդ :
Տ. Արիստակէս քահանայ Ֆեւլան :
Տ. Վրժանէս քահանայ :
Գեորգեան մահաւորի Տենիկ աղա :
Փիլիպոսեան մահաւորի Զակար աղա :

ԹԵՖԼԻԶ

Գեղ. Մակար Սրբաղան Արքեպիսկոպոս Առաջնորդ
Վրատոսանի Է. Իմէրէթի :
Արժ. Սաքիս փարզապետ Պարզեան :
Տէր Խաչատուր աւագ քահանայ Մահաւունի :
Տէր Մովսէս աւագ քահանայ Սայաթնան :
Տէր Մկրտիչ աւագ քահանայ տէր Գրիգորեան :
Տէր Զովսէփ աւագ քահանայ Օրբէլեան :
Տէր Ղազար աւագ քահանայ Ղաթմեան :
Տէր Զովհաննէս աւագ քահանայ Արարատեան :
Տէր Սրապիս աւագ քահանայ :
Տէր Գրիգոր քահանայ տէր Բարսէղեան :
Տէր Թադէոս քահանայ խօջանիսթեան :

ԱՆՈՒԴԻԿԻ

Արժ. Զարաթիս փարզապետ :

ԽԱՐԲԵՐԻ

Արժ. Պետրոս փարզապետ Առաջնորդ տկան փոխ :
Սամաէլեան Զարուծիւն աղա :
Նուէր Սմբատեան ընկերութեան Սահաւորի Աւ-
տուածատուր աղայ Կահաւորի Ֆերմանեան :

ԿԱՐԻՆ

Գեղ. Զարուծիւն Արքեպիսկոպոս :
Արժ. Մամբրէ փարզապետ :
Տ. Բաւադարոս քահանայ Ի Կրիչք :
Տ. Կիւրէղ քահանայ Տ. Ալէքսանդրեան :
Աղաքեկեան Պետրոս աղա :
Բարեհալ աւ ուսումնարանն Արմեն :
Գարաջաշէան Զովհաննէս աղա :
Իսաեան մահաւորի Փիլիպոս աղա :
Էնֆիլէձեան Աւետիս աղա :

Էնֆիլէձեան Սարգիս Էֆէնտի :
Ճշմարտախօսեան մահաւորի Մկրտիչ աղա :
Կարապետեան մահաւորի Զարուծիւն աղա :
Հաղարապետեան մահաւորի Աբրահամ աղա :
Մահաւորի Կարապետեան Զարուծիւն աղա :
Մարգարեան Կարապետ աղա (լուսարար) :
Մուշեղեան Զարուծիւն Էֆէնտի :
Յակոբեան Գեորգ աղա :
Զարուծիւնեան Մկրտիչ աղա :
Զարուծիւնեան Զօհաննէս աղա :
Զօհաննէսեան Միմէն աղա :
Զօհաննէսեան Ստեփան աղա :
Նշան աղա Երզնէիպի (փարձապետ) :
Զարուծիւնեան Զովհաննէս աղա :
Պարսեան Մկրտիչ աղա :
Պետրոս աղա Տիգրանակերտցի :
Սարգիսեան Գաւինիկ աղա զրուար :
Սրբայեան Սարգիս աղա Վանեցի :
Տէր Զովհաննէսեան Նշան Էֆէնտի :
Տ. Մէլիքեան մահաւորի Զօհաննէս աղա :
Փանոսեան խաչատուր աղա :
Փանոսեան Կարապետ աղա :

ԿԵՍԱՆԻԱ

Գեղ. Կարապետ Սրբաղան արքեպիսկոպոս Առաջ-
նորդ Ս. Դանիէլ վանեց :
Գեղ. Եղիս Ծ. փարզապետ լարեխնամ Առաջնորդ :
Թանգարանն Կեպարիս :
Թանգարանն Կեպարիս :
Թարաւու դպրոցի Արշալուռեանց Դնիքութեան .
Նուէր Ալէքսան Զակար աղայ :

ԿԵՅՎԻ

Աղաւեան Ղազարոս աղա :
Գրիգոր աղա Պօղոսեան Վարդանեան :
Էրամեան Առաքել աղա :
Էրամեան Զարուծիւն աղա :
Էրամեան Գրիգոր աղա :
Կրտիկեան Զովհաննէս աղա Թարոսեան :
Յովակիմեան Սարգիս աղա :
Քաղաւեան մահաւորի Ղուկաս աղա :
Յօրակ աղա Սիւրբի (փարձապետ) :
Քէրտեան մահաւորի Զակար աղա :

ԿԵՊՐՈՍ

Արժ. Ղուկաս փարզապետ :
Դպրոցի Կիլիկիս :
Մարտիրոսեան Զակար աղա :
Մելիքեան Մելիքեան աղա :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ամեն. Տ. Տ. ՊՈԼՈՍ Սրբաղան Պատրիարք (2 օր) :
Գեղ. Աբրահամ Արքեպիսկոպոս Հայապետարար :
" Արիստակէս Եղիսիպոս :
" Գրիգոր Արքեպիսկոպոս Արաքիւրու :
" Մկրտիչ Արքեպիսկոպոս :
" Զովհաննէս Արքեպիսկոպոս Պանդրոմիս :
" Ներսէս Եպիսկոպոս Վարձապետեան :
" Նիկողոս Եպիսկոպոս Պօղոցի :
" Զովհաննէս Եպիսկոպոս Սիւրբեան :
Արժ. Ալէքսան փարզապետ Ունձեան :
" Բարձրապետ փարզապետ Պէշիկժաշու :
" Գարեգին փարզապետ Թաթարեան :
" Գրիգոր փարզապետ Արաքեան :
" Խօրէն փարզապետ Գալֆայեան :
" Կարապետ փարզապետ փոխ. Պատրիարքի :
" Զակար փարզապետ Բարսէլ օմիլիկի :
" Զովհաննէս փարզապետ Տիգրանակերտցի :
" Պետրոս փարզապետ Պետրոս :

Տ. Արիստակէս քահանայ Գարակեօմիլիկի :
Տ. Գրիգոր քահանայ Աճէսեան :
Տ. Գրիգոր քահանայ Պէշիկժաշու :
Տ. Եղիշ քահանայ Մայր Եկեղեցւոյ :
Տ. Մարտիկ քահանայ Բարսէլ օմիլիկի :
Տ. Սուրբիս քահանայ Մայր Եկեղեցւոյ :
Աղաւեան Գրիգոր Էֆէնտի :

ՅԱՆԿ

ՅՈՒՆՈՒՆՐ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ	1
Ղշմարտութիւն և ստութիւն. (չար-նախելի)	4
Մութիկ և չարասիրտ.	9
Վերադարձ ի Գահիրէէ Լմեն. Սրբազան Պատրիարք Հօր, և ուղերձք աշակերտաց.	12-17
ԿՐՕՆԱԿԱՆՔ. — Դիտողութիւն Լուսաւորչական, Հայ- Գրիգորեան և Լիթիանական բառերու վրայ :	17
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ. — Օննդեան հանգէս : — Նա- մակք Յոսպէու, Դամասկոսի, և Բերիաի : — Լըիւ- րաշարժ : — Պ. Պէտէրման Հիւպատոս Բրուսիոյ : — Լըբահօր : — Սահապոյժ : — Նուիրատուք : — Օւա- նուցում.	17-24

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Սիօնը ամէն ամիս կը հրատարակուի 24 էրեսէ բաղկացեալ ութածալ թղթով.
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մէճիաիյէ հանդերձ ճանապարհի ծախ-
քովը, կանխիկ վճարելի :
- Գ. Զատ տեարակ առնել ուղղը, պէտք է ամեն մէկ տեարին չորս դա-
հեկան վճարէ :